

Poštšina plačana v gotovini.

ŽIVLJENJE · IN · SVET ·

Ženski tipi iz Južne Srbije

Tedenska revija

Štev. 12.

Ljubljana, dne 21. septembra 1928

Leto II.

Knjiga 4

Mih. Bulgakov

Bela garda

(Odlomek iz romana)

«Bela garda» (Dnevi Turbinih) je največji literarni dogodek na Ruskem l. 1927. Dramatizacija romana pri Hudožnikih v Moskvi je imela velik uspeh kljub zaprekom, katere je delala sovjetska cenzura. Dejanje se vrši v najstarejšem ruskem mestu Kijevu med revolucijo. Odlomek iz 5. poglavja l. dela «Sanje dr. Turbina», ki ga prinašamo, je značilen po svoji globoki presrčnosti. Kaže namreč, da hoče Rusija preboleti besno sovraštvo, neblago dedščino bratomorne meščanske vojne.

... Nemci!!! Nemci povsod v Ukrajini in boljševiki tam daleč, onstran meje, kjer so sinjasti gozdovi. Samo dve noči... A zdaj — tebi nič, meni nič — se je prikazala na orjaški šahovski deski še tretja moč... Pri belem dnevu, sredi Kijeva, ni bil umorjen nihče drug kot nemški glavni poveljnik, nedotakljiv in ošaben, v svoji vsemogočnosti strašen general Eichhorn. Umoril ga je seveda delavec, kajpak socialista. Nemci so obesili dvajset štiri ure po umoru ne le morilca, temveč celo izvoščka, ki ga je pripeljal na lice mesta. To sicer ni obudilo k življenju slavnega generala, zato pa je rodilo zanimive misli. Vsi so se zavedali, da je bilo v Ukrajini razen štiri sto tisoč Nemcev stošestdesetkrat štiri sto tisoč pobesnelih, maščevalnih kmetov. Veliko reči jim je težilo srce; udarci z bičem po licih, katere so delili nemški poročniki, viharno streljanje s topovi po vstaških vaseh in pobotnice nemških častnikov na zmečkanih papirčkih: — Ruski svinji se naj izplača 25 mark za svinjo, katero sem pri njej kupil. — Kako dobrodušno in prezirljivo so se smejali nemški blagajniki lastnikom teh pobotnic... A potem je zvedel pretreseni zvet, da se je zrušil človek, katerega ime in pokonc, stoječi brki so bili znani vsemu svetu... Zrušil se je v prah in je nehal biti cesar... Nastopil je konec. Nemci so zapuščali Ukrajino. To je pomenilo, da bodo morali eni zopet bežati, drugi pa sprejemati nove, čudne, nepovabljene goste v Kijevu. Oni, ki pobegnejo, ne bodo umirali. Kdo pa bo umiral?

— Umirati je ena stvar, slepomišiti pa je zopet druga stvar. — je rekel nenadno spečemu Alekseju Turbinu njegov polkovnik, ki se je prikazal bog ve odkod.

Bil je v čudni uniformi. Na glavi mu je fesketal čelada. Života se je oprijemala

železna srajca. Naslonil se je na dolg meč, kakršnih nima nobena vojska, počeniš kakor križarjev. Rajski sijaj mu je sledil kakor oblak.

— Ali ste zdaj v raju, polkovnik? — je vprašal Turbin, ves prožet s čarobno zavzetostjo, katere nikoli ne občuti človek v resničnem življenju.

— V raju, — je odgovoril polkovnik z jasnimi in kakor gozdni studenec kristalno-čistim glasom.

— Kako je to čudno, kako čudno... — je pričel Turbin: — mislim sem, da raja ni... da obstoji le v sanjah. In kako čudna je ta uniforma! Ali ste v raju tudi ostali častnik, polkovnik, če smem vprašati?

— Zdajci so nastavljeni pri križarskem zboru, gospod doktor, — je odgovoril stražmojster Žilin, ki je bil nedvomno pokošen s stotnijo beograjskih huzarjev vred po nemških strojnica šestnajstega leta na fronti ob Vilni.

— Kakor orjaški vitez se je dvigal stražmojster in njegov oklep je izžareval luč. Doktor Turbin je prav dobro poznal stražmojstrove grohe poteze: saj je Žilinu lastnoročno obvezal smrtno rano, a zdaj ni mogel spoznati tega obraza. Oči so bile kakor pri polkovniku — čiste, brézdane od znotraj razsvetljene.

Aleksej Turbin je ljubil z vso mrko dušo, nad vse na svetu — ženske oči. Ah, kako igračo je zgetel Gospod Bog — te ženske oči! A kje bi se dale primerjati s stražmojstrovimi očmi!

— Kako pa to? — je vprašal radovedno in otroško veselo doktor Turbin: — kako pa ste prišli v raj kar v ostrogah in v škornjih? Saj imate naposled tudi konje, vozove, sulice?

— Ali mi boste verjeli, gospod doktor, — je z vjolončelnim basom zagodel Žilin in mu uprl naravnost v oči svoj plavi pogled, od katerega je po-

skakovalo srce: — vsa stotnija je prijahala naravnost tja. Vsi smo bili v sedlu. Fantje so igrali na harmoniko. Res se mi je zdelo, da se to ne spodobi. Saj sami veste, gospod doktor, kako je tam vse snažno. Tja so kakor v cerkvi.

— Nu in? — se je vedno bolj zavzemal Turbin.

— Seveda je stal tam, sami veste, apostol Peter. Starček je. Nosi sicer civilno obleko, drugače pa je prav ugleden, prijazen. Pri njem sem se, kaj pa, prijavil: tako in tako, druga stotnija beograjskih huzarjev je v redu dospela v raj. Kje nas, prosim, namestijo? Javil sem mu to, sam pa (stražmojster si je skromno zakašljaval v pest) sem mislil: — Kaj, če bi na primer rekli gospod apostol Peter samo: — Pojdite k vragu!... Kajti, saj sami izvolite vedeti, kako bi to izgledalo: s konji vred pa... (stražmojster se je v zadregi popraskal po tilniku) med nami rečeno, so pograbili fantje med potjo nekaj babnic s seboj. Rekel sem vse to apostolu, sam pa sem pomežiknil vodji — češ, napodite vsaj za sedaj vaše vlačuge, pozneje bomo že videli! Naj se vsaj tako dolgo skrijejo med oblaki, dokler se reč ne razčisti! Toda apostol Peter, veste, ni tak, da bi se dal speljati na led, čeprav je v civilu. Ošvignil me je z očmi, in koj sem razumel, da je že zagledal te babnice na vozovih. Seveda imajo vse pisane rute. Oddaleč jih je videti. Nu, zdaj pa nas ima, sem pomislil. Vsa stotnija ostane na cedilu...

— Oha, — je rekel, — kaj pa je to, še ženske imate s seboj! — pa je zmajal z glavo.

— Imamo jih, prosim, — sem rekel, — a to naj vam ne dela skrbi. Takoj jih napodimo, gospod apostol.

— Nu, to pa ne gre, — je rekel, — tukaj ne boste nikogar podili!

— A? Kaj pa sem hotel potem? Prav prijazen starček so ta apostol. Pa saj tudi sami veste, gospod doktor, saj ne morejo fantje ostati v vojni brez žensk.

In stražmojster je premeteno pomežiknil. — To je že res, — je moral pritrditi doktor in v zadregi je povsli oči... Stražmojster pa je nadaljeval:

— Nu, le počakajte, — nam je rekel, — grem vse javit. Šel je, kmalu se povrnil in sporočil: — Že dobro, vse je v redu! — Zdaj smo postali vsi tako veseli, da ni mogoče povedati. Potem pa se je stvar vendar malo zavlekla. — Po-

čakati bo treba, — je rekel apostol Peter. Sicer pa nismo čakali več kakor minuto. Nato sem videl, da prijaše v skoku, (stražmojster je pokazal na molčečega in ponosnega polkovnika, ki je izginil brez sledu v nepoznani temi onstran sanj) gospod poveljnik na svojem žrebcu... Apostol Peter si je zasenčil z roko oči, vse pregledal in dejal: »Nu, zdaj pa ste vsi.« Takoj so se vrata odprla na stežaj pa smo vkorakali noter v četverostopu.

— Pa bom ti kupil prsten zlat!

Pesčen zlut! —

Je zašumel nenadno kakor v sanjah zbor železnih glasov in zraven je zaigrala harmonika.

— Pa saj si ti, Marička, moja, moja!

Saj te rad imam. —

In zbor je utihnil v daljavi.

— Kar z ženskami? Vsi ste prišli noter? — je začudeno vprašal Turbin.

Stražmojster se je zasmejal razburjeno in veselo dvignil roke:

— O, ti moj Bog! Če bi le vedeli, gospod doktor, koliko tam imajo prostora, saj ni mu konca, ne kraja! Človek bi kar gledal... Na prvi pogled se mi je zdelo, da bi lahko tam sprejeli k nam še kakih pet zborov z vsemi rezervnimi stotnijami vmes, pa kaj pet — kar deset! Zraven naših prostorov pa so take palače — Bože moj! — oko jim ne seže do stropa! In sem rekel: »Dovolite, prosim, vprašanje, za katere pa bo to poslopje?« Kajti je namreč prav posebno zgrajeno: povsod so rdeče zvezde in oblaki so tudi rdeči kakor n. pr. naše huzarske hlače.« To pa, mi je dejal apostol Peter, »je za boljševike, ki pridejo od Perekopa.«*)

— Kateri Perekop pa je to? — je vprašal Turbin, ki je zaman napenjal svoje uboge zemljiške mozgane.

— Stvar je ta, gospod doktor, da vedo tam čisto vse v naprej. Leta 20., ko so zavzeli ta Perekop, so poslali nešteto boljševikov na oni svet. Nu, pa so jim tam pripravili prostor.

— Boljševikom? — je v zadregi vprašal Turbin. — Menda se že motite, Zilin, to pa ni mogoče. Saj jih tja ne bodo pustili.

— Gospod doktor, saj sem tako mislil. Jaz sam. Čudno se mi je zdelo, pa sem vprašal Gospoda Boga.

*) Ozko medmorje, ki veže polotok Krim s kopnim. Tam so se vršile krvave bitke med belimi in rdečimi.

— Boga? Bežite nu, Zilin!

— Nikar ne dvomite, gospod doktor. Golo resnico vam povem, čemu bi lagal! Saj se z Njim večkrat pogovarjam.

In kakšen je?

Žilinove oči so zažarele in obraz mu je ponosno vzplamtel.

— Tega pa vam za nič ne vem povedati! Kaj pomaga! Sijoč obraz ima, a ne vem sploh, kakšen je ... Časih se ozrem po njem, pa zagomazi po hrbtu. Dozdeva se mi, da mi je podoben. Potem me spreleti neznanski strah. Kako je to vendar mogoče? si mislim. Potem pa je vse zopet dobro, in si oddahnem. Mnogolik je ta obraz. In če prične govoriti, to je tako neskončno veselje ... Pa takoj vse naskozi prešine plava luč ... Hm, pa ne, saj ni plava (stražmojster se je zamislil) ne! Tega sploh ne morem povedati, pokorno javljam. Seže na tisoč vrst daleč, pa gre skozi človeka. Nu, pa sem tedaj javil: — Kako pa je to, o. Gospod, — sem vprašal, — saj pravijo tvoji popi, da pridejo boljševiki v peklo? Saj to vendar ne gre, — sem dejal, — saj ne verujejo vate, ti pa si jim zgradil, glej, kake kasarne!

— Glej nu, ne verujejo? — je vprašal. — Bogme, — sem rekel, pa sem se, veste, zbal. Saj se menda ne sme tako z Bogom govoriti! A videl sem, da se smehlja. — Nu, — sem mislil, — jaz sem bedak, ker mu to javljam, ko ve itak vse boljše ko jaz. Sicer pa sem bil radoveden, kaj mi bo rekel. In mi je odgovoril:

— Kaj pa hočem, če ne verujejo! Naj ne verujejo. To me briga kakor lanski sneg. Pa te tudi, — je rekel, — Pa še njih samih prav tako, — je dodal. —

Saj itak nimam od vaše vere nobene izgube ali koristi. Eden veruje, drugi ne veruje, delate pa vsi enako: pri prvi priliki skočite drug drugemu v lase. Kar pa se kasarni tiče, Zilin, moraš razumeti, da ste zame vsi enaki, ker ste vsi padli v vojni. To pa je treba umevati, Zilin, in tega vsak ne razume. Sicer pa, Zilin, — mi je dejal, — nikar si ne beli glave s temi vprašanji! Ostani miren pa bodi brez skrbi ... — Tako lepo mi je vse raztolmačil, gospod doktor, kaj? A vendar popi, sem pričel ... Potem pa je kar z roko odkimal:

— Nikar me ne spominjaj, Zilin, popov! — mi je dejal. — Saj itak ne vem, kaj bi ž njimi počel. Menda ni na svetu takih bedakov, kakor so vaši popi. Med nami rečeno, Zilin, prav nič niso vredni ti popi!

— Zakaj pa jih potem ne upokojiš, Gospod? Naj gredo! Kaj bi jih redil, če zastonj jedo kruh?

— Če pa se mi smilijo, Zilin, — je rekel, — samo za to gre!

Sijaj okoli Žilina je postal plav, in srce spečega je napolnila neumljiva radost. Dvignil je roke k lesketajočemu stražmojstru in zastokal v sanjah:

— Zilin, Zilin, ali ne bi me vzeli za zdravnika k vaši četi?

Žilin je prijazno pokimal z roko in pri-trjevalno in veselo naredil znamenje z glavo. Potem pa se je polagoma umaknil in zapustil zdravnika. Ta se je zbudil in zagledal namesto Žilina pred seboj okenski štirikotnik, ki je že obledel ob svitanju. Doktor si je z roko obrisal obraz in čutil, da ima solzne oči. Dolgo je vzdihoval v jutranjem somraku, a potem zopet hitro zaspal, in spanec je zdaj bil enoličen, brez sanj ...

Rudolf Crnić, kapetan dolge plovbe

Z jugoslovenskim parnikom „Sud“ v Maroko

V petek 10. avgusta t. l. je bil parnik »Sud« pripravljen, da odplove iz sušaške luke v redni progi z Jadrana v Francijo, Alžir, španski in francoski Maroko. Naložil je 260 ton dog in 718 tisoč 223 kub. metrov lesa za razne luke v omenjenih deželah. »Sud« je last paroplovne družbe »Oceania« na Sušaku in vozi že peto leto na tej progi. Preden preidem na samo potovanje, naj omenim, da je ta paroplovna družba edina, ki je iz lastne inicijative in na

lasten riziko začela vzdrževati reden promet na tej progi tja do Kanarskih otokov. Danes vozita redno do Kanarskih otokov družbina parnika »Sava« in na novo nabavljena »Vila«, do Maroka pa »Kostrena« in »Sud«.

Daleč bi me privedlo, če bi hotel razlagati, kolike koristi je ta inicijativa za naše narodno gospodarstvo in za moralni prestiž naše države v tujini. Naša država bi morala podpirati patrijotsko gesto te družbe z izdatnimi subvencija-

mi kakor to dela sosedna fašistična Italija s svojimi brogarskimi družbami v Trstu, ki nam konkurirajo na teh progah.

Parnik »Sud« je starejša ladja; zgrajena je bila že leta 1901. v Glasgowu in meri v dolžino 95,23, v širino 12,84 in v višino 6,20 m. Ima brutto 2520, netto 1606 ton in nosi 4420 ton, t. j. 442 vagonov ali 7 vlakov po 60 vagonov. V morje sega 6,1 m. njegova hitrost na dosega 8 in pol morske milje na uro. Poveljnik ladje je še mladi in inteligentni kapetan dolge plovbe g. Milivoj Mikulić iz Ercegnovega v Boki Kotorski.

O pol enajstih zvečer smo vkrcali pristaniškega »peljarja« (pilota), ki nas je odpeljal iz luke, in odpluli v Kaštel Sućurac (poleg Splita), kamor smo prispeli drugi dan zvečer ter nemudoma začeli z natovarjanjem 1801 tone cementa za alžirske in maroške luke. Z delom smo končali 13. avgusta zvečer, nakar smo ponovno odpluli v Zeleniko v Boki Kotorski, kamor smo prispeli drugi dan popoldne. Tam smo do nedelje 19. avgusta popoldne naložili 3.132.237 kub. metrov desk, večinoma za francoske luke St. Louis du Rhône, Cette in Marseille.

V nedeljo popoldne ob četrtna šest je bil naš »Sud« pripravljen na odhod.

Tudi tu nas je potegnil iz luke pristaniški peljar, nakar smo krenili proti rtiču Oštru in potem proti Otrantu v Italiji. Vreme je bilo v začetku lepo in šele ko smo se bližali Messinski ožini, je jela pritiskati vročina. Med vožnjo smo srečavali jadrnice in parnike, ki so vozili v raznih smereh. Ko smo 21. avgusta okrog štirih popoldne zapluli v Messinsko ožino, smo imeli ugodno stanje in smo lepo manevrirali v tej ožini, ki je bila še za rimskih dob na slabem glasu. (Scila in Haribda je znana vsakemu srednješolcu.) Na teh dveh rtičih nameravajo fašisti zgraditi dva velika spomenika, ki bi naj simbolizirala njih pomorske zmage v svetovni vojni — katerih ni bilo. Spomnimo se le »Beffe di Buccari«. O nji je šel po svetu glas, da je d'Annunzio v neki zimski noči leta 1917. v Bakru uničil s torpedi vso avstroogrsko trgovsko mornarico. »Difficile est satiram non scribere...«

Tik pred nami je vozil ferry-boat »Reggio«, ladja prevoznica vagonov in lokomotiv, s katero prevažajo potnike, ki potujejo iz severne Italije na Sicilijo, direktno z vagoni v Messina in od tam dalje v notranjost otoka. Okrog šestih zvečer smo srečali kake tri morske milje od svetilnika Fara v Tirenskem

SEJMSKO VRVENJE V MAROKU.

morju parnik Atlantske ploovitbe »Izvor« in smo se ž njim pozdravili.

Ob enajstih zvečer smo pluli mimo vulkanskega otoka Stromboli, ki je v kratkih premorih bruhal ogenj in lavo kar je v prekrasni noči nudilo očarljiv pogled.

Dne 22. avgusta ponoči je začel pihati izpremenljiv veter s severa in z zapada, po polnoči pa se je prevrgel na severozapad, tako da je zelo razburkano morje neprestano pljuskalo na palubo in na palubni tovor (les). Zaradi neprestanih oscilacij je ladja hudo trpela in je tudi izgubila na hitrosti. Ob treh zjutraj je drugi častnik pregledal tovor in palubo in ugotovil, da so nekatere železne preveze popustile. Poveljnik je takoj izdal ukaz, da krmarimo proti valovom in vetru in da se zmanjša hitrost. Izmenjali smo stare priveze z novimi in tovor pričvrstili, kolikor se je dalo, potem pa smo zopet ubrali prejšnji kurz. Morje nam je odneslo nekaj tovara s palube ter po nekod vdrla v ladijska skladišča in pokvarilo blago.

Drugi dan se je morje nekoliko umirilo, a proti večeru smo dosegli zaliv Bonifacio med italijansko Sardinijo in francosko Korsiko. Tod se nazorno lahko primerja skrb, ki jo posvečata obe državi pomorski razsvetljavi. Kolikor so na eni strani francoski svetilniki jaki in svetli, toliko so na drugi strani italijanski uprav slabi in mizerni. Pluli smo tik mimo italijanske »škune« (vrsta jadnice z dvema jamboroma), čije poveljnik nas je pozdravil z »Good night« (Lahko noč!) in mi smo mu odzdravili. Na morju, ki je mednarodno, vlada neomejena vladnost: na morju je človek v prvi vrsti — človek. Tu ni sovraštva; vsakdo ve, da bo v nesreči našel pomoči celo pri največjem neprijatelju. — Malo pozneje nas je dohitel ob izhodu iz ožine angleški prekomorski potniški parnik »Macedonia«, ki je bil divno razsvetljen. Pravo plavalno mesto. Vsi smo zavidali njegovim potnikom, ki se na tem velikanu prekrasno zabavajo in ki jim ničesar ne nedostaja, potnikom, ki žive kakor v civiliziranem mestu in ki jim je od novinarskih bulletinov pa do kinematografov in godbe na razpolago vse, česar si poželee. A mi? Razen medsebojnih pogovorov, knjig in Bellovega gramofona nič drugega kakor zgolj služba in delo.

V petek ponoči smo zmanjšali hitrost, da ne bi prerano dospeeli v kanal St. Louis. O polnoči smo bili pred Planierom, enim največjih in najjačjih francoskih svetilnikov. V soboto zjutraj ob tričetrt na šest je prihitel v motornem čolnu francoski pejar, ki se je po »jakobical« (vrsta ladijskih lestvic) popel na palubo in nas pozdravil: »Bon jour!« Dotlej smo bili premerili 950 morskih milj ali 1750.40 km.

Pod njegovim vodstvom smo krenili skozi 5 km dolgi kanal in v pol ure počasne vožnje prispeli v luko, kjer smo imeli mnogo posla, preden smo si utrli pot in se prerili med raznimi rečnimi in morskimi vlačilci do obale. Čudno se nam je zdelo, da na obeh nismo našli pristaniškega uradnika, ali smo naglo dognali, zakaj ga ni bilo. Že v petek zvečer so namreč začeli slaviti sv. Ludovika, patrona mesta, svečanost pa se je nadaljevala še v soboto in v nedeljo. Prišli smo ravno v pravem trenutku; bomo vsaj dva dni počivali.

Mesto samo se imenuje St. Louis du Rhône in leži ob reki Rhône, ki se tod izliva v morje; reka je plovna kakih 500 km tja gori do Lyona. Ima prekrasno pristanišče — Francozi so pravi mojstri v izgradnji luk. Ali kakor je na eni strani luka prostrana in opremljena z najmodernejšimi pristaniškimi napravami, je na drugi strani mesto raztrgano na tri dele, od katerih je laška četrt (Faubourg italien) najbolj zanemarjena.

V mestecu je nekaj velikih tovarn, prebivalstvo pa sestavljajo najrazličnejši narodi; največ je vsekako Italijanov. Vsi so ogorčeni nasprotniki fašistov in so skoro napadli našega drugega častnika, o katerem so mislili, da je oficir na italijanski jadnici »Letizia«, ki je vsidrana v luki. Izživalo so ga vprašali, kje ima črno srajco, on pa jim je dostojno odgovoril, da jo bolj mrzi kakor oni sami. Tedaj so uvideli svojo zmoto in so se jeli opravičevati. Tu smo srečali tudi dva naša rojaka, enega, ki je bil zaposlen kot delavec iz okolice Bjelovara, drugi je bil Srbijanec iz okolice Kruševca; bil je kurjač na nekem rečnem vlačilcu.

Prisostvovali smo tudi ljudski veselici, ki je privabila vse, kar je moglo hoditi. Tipični francoski delavci v preprostih višnjevih oblekah, belih platnenih čevljih in črnih mornarskih čepicah, po večini črnolasi, so se smukali in se sukali okrog brhkih devovk in za-

stavnih starejših žen, ki so prihajale in odhajale na kolesih. Mislim, da razen Holandske ni dežele, kjer bi bilo kolo tako popularno kakor v Franciji. Z njim se vozi vse: deca, ženske, staro in mlado.

Popoldne sem videl tipično špansko »corrido« (bikoborbo). Ali bila je šaljiva. Tu je španski toreador Daniel v vlogi Charlieja Chaplina prikazoval z biki bravure ter je za svojo spretnost hladnokrvnost in neodoljivo komiko izzival burje smeha. Ko je končal svoje znamenite produkcije, pri katerih sta mu pomagala še neki drugi toreador in banderillos, so se igre zaključile s prostim tekmovaljem meščanov. Najprej so izpustili bika, ki so mu privezali na čelo in med roge rdeč, na hrbet pa moder cvet. Potem sta ga toreadorja začela dražiti na vse mogoče načine, nakar so pozvali v areno amaterje, da mu s česalom iztrgajo najprej cvet med rogovi, a nato še onega na hrbtu. Bilo je dirkanja, vpitja in preskakovanja barrijere, da nikoli tega; zakaj bik ni poznal šale. Razdražena žival je bila urna ko blisk in je ogorčena drevila zdaj za tem zdaj za onim. Toda volja do zmage in ne baš velika nagrada sto ali sto petdeset frankov je vzpodbujala borce.

In kadar je komu uspelo polastiti se trofeje, je obupno zacvilila slaba in neuglašena piskajoča fanfara francoskih godbenikov-amaterjev in razburjeno občinstvo je poskakovalo od veselja, ko je bil proglašen zmagovalec. To se je ponovilo s tremi biki. Igre so se nadaljevale še drugi dan, samo da je takrat pri corridi sodeloval glasoviti francoski caballero Albert Lescot, ki je na konju dražil bika in ga zbadal zdaj s kopjem zdaj s kratkim bodalom.

Zvečer je bila na trgu pred mestno hišo animirana ljudska veselica s plesom. Tu je vladal mestni jazz-band. Staro in mlado je z menjaiočimi se naglimi valčki, one-stepi in mazurkami ravvalo noge in si lečilo protin, med tem ko so stare matrone (kakor pri nas v domovini!) kritizirale in delale račun brez krčmarja, veseleč se v duhu na dobre partije za svoje hčerke. Gugalnice, razni šotori s srečolovi, vrtiljaki in streljšča so napravila lepe kupčije. Tu sem tudi videl, kar se pri nas na vaseh in v majhnih mestih redko opaza: da se mestna inteligenca ni ogibala navadnega ljudstva, temveč je skupno z njim drugovala in se zabavala. V tem pogledu je Francija resnično demokratična.

Dr. Avgust Forel: Življenje in smrt

Zarodek življenja, njegov razvoj in konec — Celica rastline, živali in človeka — Od muhe enodnevnice do vellingtonije, ki je živel do šest tisoč let — Ljubezen, cilj življenja — Kamenje, priča daljne preteklosti

V zadnji številki našega tednika smo orisali življenje A. Forela in njegov velik pomen za znanost; danes objavljamo odlomek iz njegovih spisov, da bodo naši čitatelji videli, kako opisuje Forel razvoj življenja od rojstva do smrti.

Najnižji živi stvar, ki ga poznamo, je samostojna živa celica, ki je obenem živalska in rastlinska individualnost. Ta stanična individualnost se ne stara; deli se in tako nadaljuje svoje življenje v ločenih polovicah. Če umre, umre slučajno. Toda če hoče svoje življenje trajno nadaljevati, je potrebno, da se od časa do časa konjugira, t. j. da izmenja polovico svojega semena s polovico semena neke druge vrste, ki se zlaga z njo. S pomočjo konjugacije se enostanično življenje nadaljuje lahko v neskončnost.

Vendar se ta stvar spremeni, če se združi večje število stanic, da ustvari tako zvani mnogostanični stvar — rastlino ali žival. Takšne združitve stanic so pri rastlinah več ali manj demokratske, pri živalih pa več ali manj hijerarhične. Posledica teh združitvev je, da se posamezne stanice ustalijo in polagoma specializirajo v različnih tkanih in organih za različne svrhe. Od tega trenutka dalje stanično življenje ni več individualno, temveč več ali manj vezano s skupnim življenjem svojega celotnega ustaljenega bitja, t. j. rastline ali živali.

To celotno bitje je potem samo nekakšen individuum, čigar življenje predstavlja evolucijo z določenim trajanjem. Od neke izhodiščne točke, t. j. od konjunkcije dveh specializiranih stanic, takozv. celice s klico (semenom) in spolne celice, metamorfizira v svrhu nadaljnega razmnoževanja z deljenjem ali razmnoževanjem oblik v zelo komplicirane oblike. Te metamorfoze (spremembe) oblik so to, kar se imenuje ontogenija ali zgodovina razvoja celotnega bitja, t. j. njegova rast ali razvoj njegove mladosti, njegovo odraslo življenje in njegova starost do smrti. Vendar tvorijo rastline in živali postopoma prehode od osamosvojenega življenja stanice do kompliciranega poenostavljenega, specializiranega individualnega življenja kompliciranega bitja. Neke nižje živali se razmnožujejo z delitvijo, številne rastline s trosi ali mladikami itd. Toda takšna razmnoževanja niso nikdar dolgotrajna in konjunkcija je izmenoma povsod potrebna, da okrepi življenje.

Ostavimo prehodne oblike (kakor rastline, polipe, črve itd.) in preidimo k višjim živalim, ki jim pripada tudi človek. Tu najdemo samo spolno plojenje. Tkaničja in organi predstavljajo povsem urejeno hierarhijo. Individuum tvori notranje odvisno in obenem gibko enoto, ki sestoji iz raznovrstnih in kompliciranih tkanin ter organov. Eden teh organov, možganski organ, upravlja ves individuum, ureja njegove energije, sprejema s pomočjo čutil vtise iz zunanjega sveta, jih zbira, razvršča med seboj kot engrame in upravlja s pomočjo gibkih živcev in mišic vse kretnje in vsa dejanja, ki so se pripravila v laboratoriju tega čudnega osrednjega zbiralca različnih energij. Drugi organ, moška ali ženska spolna žleza, vsebuje fiste pomnožene embrionalne stanice, ki služijo kasneje za to, da ohranjujejo vrsto; te stanice so dvovrstne: moške ali spermatozoe v moški spolni žlezi in ženske ali stanice z jajčkom v ženski spolni žlezi. Konjugacija mikroskopičnega semena s semenom jajčne stanice v maternici v momentu oplojenja oblikuje embrijo, ker se konjugirane stanice razmnožujejo enostavno in identično, čeprav vsebujejo kombinirano vse očetove in materine energije. V početku pravega embrija, ki nastane iz določene oddeljenosti teh stanic, se pričnejo te diferencirati v tako zvane lističe, iz katerih se postopoma ustvarjajo tkanine

in organi s pomočjo metamorfoz, ki si sledijo druga za drugo. Tako nastajajo vse faze roditelskih individuov: embrionalno življenje, rojstvo, detinstvo, mladost, organska ali spolna življenska doba in starostna doba; vse te dobe se končajo s smrtjo.

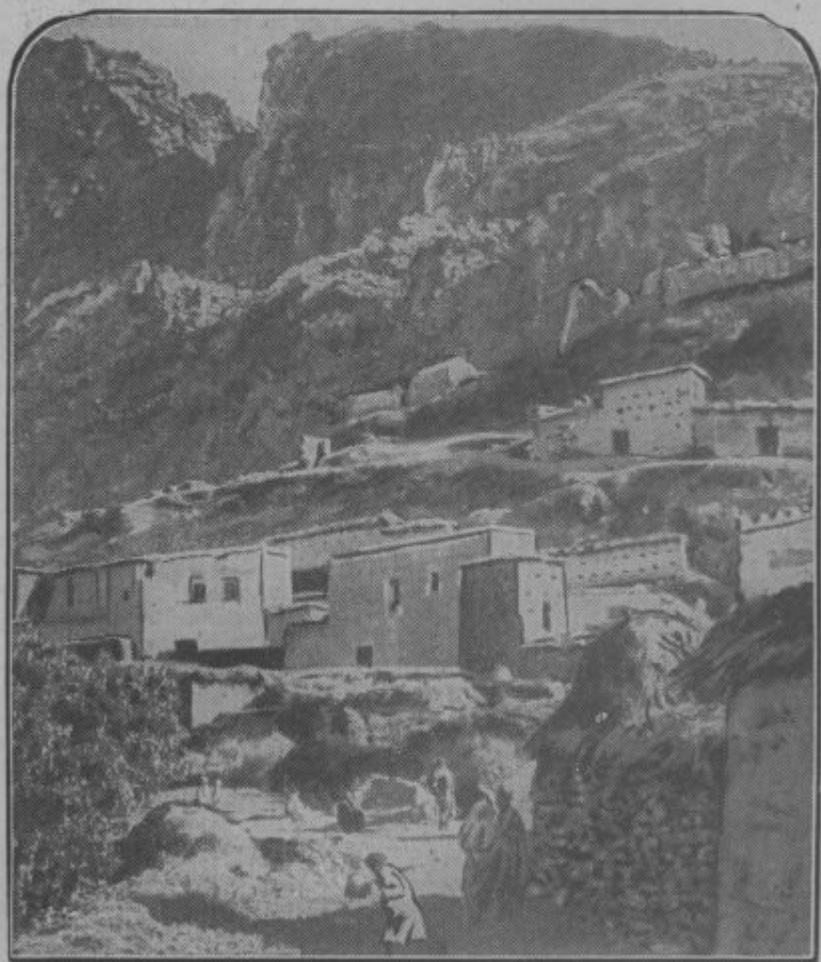
Po Häcklu se imenuje ontogenija individualni razvoj življenja, t. j. njegov krogotek od oplojenja do smrti. Če objamemo z enim pogledom sedanja življensko ontogenijo vseh ljudi kakor tudi vseh višjih živali z mnogo stanic, opazimo, da je ta ontogenija ponovitev ontogenije predhodne generacije v vsaki vrsti. Toda kakšna raznolikost vlada v tem krogoteku, in sicer po vrstah! Med tem ko završujejo pokolenja nekih nižjih živali svoje življenje že po nekoliko tednih in šestokrat že po nekoliko dnevih, vidimo, da žive individui slona po 200 in več let, a krokodili še dalje. Videli bomo lipe in hraste, ki štejejo štiri ali pet sto let in velingtonije, ki so živele štiri do šest tisoč let. Dočim papiga hitro vzrase in živi cele stotine let, vidimo brošče, ki žive kot bube ali embrijoni tudi po trideset let, da se potem samo nekoliko tednov veselijo svojih kril, svoje ljubezni in razmnoževanja svoje vrste. A še več: nenavadno lepi «vodni cveti» (metulji) žive po več mesecev kot gosenci ali prvi embrijoni, leto dni (ali dve) kot bube ali drugi embrijoni, zabubani, in samo nekoliko ur ali največ nekoliko dni kot metulji. V tem popolnem stanju sploh ne jedo. Nagel polet nekoliko ur in kratki lipi ljubezenskih objemov, ki jih spremlja izčrpanost in smrt, to je vse življenje samcev. Samica živi nekoliko dni dalje, dokler ne odloži svojih jajčk: in to je vse! Navzlic veliki dovršenosti svojih mozgov in navad živijo socialno tako spretno organizirane ose in čebele samo nekoliko tednov, dočim živijo mnogo manjše mravlje tudi po več let itd.

Individualno življenje vsake živalske in rastlinske vrste, njegove tako spremenljive oblike, njegov ontogenetski razvoj od oplojenja do smrti nastaja na ta način v vsakem pokolenju kakor slavni feniks iz stare legende in čeprav ne iz svojega pepela, pa vendarle iz svojih konjugiranih stanic s klicami (semeni): ono je kakor zagonetna sfiga v latentni in nepojasneni obliki vsebovano v specifičnih energijah, iz katerih se ponovno razvijajo individui v celotnem krogoteku svojega življenja.

To veliko zagonetko razkrivajo prirodne znanosti čim dalje bolj s proučevanjem evolucije in pojavov dednosti. Tu je skrivnost, čeprav ne prvih praznovorov, pa metamorfoz in trajnih ploditev vseh živih bitij. Lamarck, Darwin, Hückel, Weismann, Simon in drugi pomenijo velike mejnike v napredovanju našega spoznanja na tem področju. Držati se nam je treba samo dobro zajamčenih osnovnih dejstev.

Od trenutka, ko se je življenje pojavilo v svoji prvi, preprosti, do danes še nedognani obliki, a vsekako na mnogih točkah istočasno radi sličnih zunanjih okoliščin na zemlji, so se združevali individui kot enostavne stanice v teku milijonov generacij in nedognanih milijonov let s kombinacijami in metamorfozami in so dobivali čim dalje kompliciranejša oblike ter se diferencirali po

svojem načinu življenja; iz tega je po lagoma nastajalo rastlinsko in živalsko kraljestvo, kakor ga poznamo danes. Brezštevilne okamenine v raznih globinah pod zemeljsko površino nam govorijo o preteklem življenju takšnih bitij, od katerih ne živi danes niti ena sama vrsta. V najstarejših geoloških dobah, ki so omogočale življenje, ne najdemo niti enega tako kompliciranega bitja, kakor so današnje živali in rastline. Geologija nas dalje uči, da je bilo življenje v neki, po geoloških pojmi mladi dobi, in sicer v terciarni dobi, veliko intenzivnejše in število vrst je bilo mnogo večje nego danes, ker je bila temperatura toplejša in voda obilnejša. Poleg gorostasnih in nenavadnih živalskih vrst tiste dobe se pojavlja pračlovek, ki stoji bližje še živečim človeškim opicam nego mi.

MRAČNA MAROŠKA POKRAJINA

Zlato, ki se za njim vsi lovimo

V naslednjem posnemamo iz razprave francoskega finančnika B. Bruneau nekaj podatkov o zlatu in njega pomenu za gospodarsko življenje poedinih držav in vsega sveta.

Clovek si utvarja, da so zlatokopi dragocenejši od drugih rudnikov, recimo premogovnikov. To se mu zdi tako samo po sebi umevno, kakor da mora biti svinec težji od lesa. Zdi se mu, da je kopanje zlata neznansko lep poklic. Clovek stoji tam nekje v zlati Kaliforniji in grabi, samo grabi bleščeči pesek, ki je poln zlatih zrn. Ali pa nemara kot se bere v nekaterih romanih Dumasova sina, kjer nekemu pionirju, pod krampom, ki z njim razkopava zemljo požvenkljavajo kepe suhega zlata.

Kako daleč od resnice so take utvare! Največji sedaj izrabljani zlatokopi so v resnici prav revni na zlatu, in mnoge, med njimi lahko prehodite po dolgem in počez, ne da bi ugledali eno samo zrno čistega zlata. Trdo je delo v zlatokopih, kjer delavci tisoč do tisoč pet sto metrov globoko pod zemljo kopljejo za zlatom, a se komaj dokopljejo do skorjice kruha.

Ruda, ki hrani zlato, se vidi kot povsem navaden kamen, ki ima v eni komaj 10 do 30 gr zlata, kakor je pač bogata. Za 1 do 3 dele zlata morajo torej izkopati in pretolči sto tisoč delov ničvrednega kamenja. Mimo tega pa ruda, ki vsebuje zlato, še ni enakomerno porazdeljena. V kakšnih plasteh ni niti 10 gr zlata na tono in take plasti morajo sploh zavreči. Po današnjih načinih izločanja s pridobljenim zlatom niti delo ne bi bilo poplačano. V sedanjih prilikah veljajo za zlato rudo samo one kamenine, ki vsebujejo vsaj 10 gr zlata na tono; vse druge, ki ga imajo manj, puste za enkrat še neizrabljene. Včasih je bilo še slabše; tedaj niti takih rud, ki so nam danes dragocene, niso mogli izkoristiti, ker je bil postopek izločanja zlata iz rude še bolj nepopolen kot je dandanes. V celem gre za to, da se najdejo načini, po katerih bi se pridobivanje zlata čim bolj pocenilo.

Kolikokrat smo v prejšnjih letih čuli, da so začeli kopati v tem ali onem novem zlatokopu. Vselej je šlo za stare, že dolgo znane rudnike, ki pa so ponovno oživel, ker so našli to ali ono novo kemično metodo izločanja zlata, ki je bila cenejša od prejšnje. Med svetovno voj-

no n. pr., ko so se delavne moči podražile, so morali nekateri rudniki obratovanje povsem ustaviti, ker z dohodka, ki jih je vrglo nakopano zlato, niti izdatkov ni bilo mogoče kriti. Cisto mogoče je, da se kaj takega čez čas zopet primeri in bo morda za nekaj časa treba zapreti sploh vse zlatokope.

Zlatokopi torej niso zlate jame, ob katerih clovek mora obogateti. Zlati rudniki prinašajo posestniku manjši dobiček kot n. pr. premogovniki in železni rudniki.

★

V pretežnem številu rudnikov je zlato pomešano z železnim sijajnikom ali piritom, ki na pogled blišči kot suho zlato, ki pa je čistega zlata v njem prav malo. Poleg tega je še nekaj drugih rudnin, ki imajo primešanega nekoliko zlata, a ne toliko kot pirit.

Ko zaslede zlato žilo, v kateri se takšna rudnina nahaja v bolj ali manj debelih plasteh, začno z izkopavanjem in razstreljevanjem. Nakopano rudo spleljejo v predelovalnice, kjer jo stolčejo in zmeljejo na drobno, potem pa jo izpirajo z vodo, da se težki drobci, ki je v njih zlato, vsedejo na dno, dočim jalovo rudo voda odplavi. Iz usedline, ki ostane, izločijo zlato kemičnim potom.

V ta namen morajo vzeti kako kemično snov, ki zlato raztopi ali pa na kak drug način veže nase, dočim pusti primesi, ki se jih hočejo iznebiti, popolnoma nedotaknjene. V prejšnjih časih je rabilo v to svrhu živo srebro, ki se z zlatom spoji v tako imenovani amalgam. Če se potem živo srebro na ognju izpari, se iz njega izloči čisto zlato. Ta način je bil za tiste čase velika pridobitev, za današnje rudnike, kjer predelavajo manj bogate rude, pa bi pomenil veliko izgubo. Danes se poslužujejo mnogo finejših kemičnih pripomočkov, ki pa so preveč zapleteni, da bi jih podrobno razlagali.

Med ljudmi je najbolj znano izpiranje zlata iz peska, iz naplavin v rekah samih, pa tudi v njih okolici. Ta način je najbolj primitiven, a je bil prvi in je še vedno prvi, kadar se odkrije kakšen nov zlatokop. V tem pesku je zlato prosto.

Nahaja se v obliki finega prahu, ki so med njim včasih cela zrna, a primeri se tudi, da najdejo vmes cele kepe čistega zlata. Izpiranje pa se nikoli dolgo ne drži: kvečjemu nekaj let. Potem so pičli zakladi, ki jih je priroda s svojimi še nepoznanimi kemičnimi procesi izločila in nakupičila v pesku, izčpani, in treba je poseči po opisanih umetnih sredstvih.

Doslej smo se pridobivanja zlata prav za prav komaj dotaknili. To pa zategadelj, ker je ves postopek zamotan in vsestranski. Ogledimo si torej zlato še v njegovi pravi luči kot vladarja sveta, ki sega tako globoko v družabno in gospodarsko življenje narodov kot nobena druga stvar, kar se je posebno razločno občutilo v minuli veliki vojni in ob prevratu.

Svet pod diktaturo zlata

Poglavitnega pomena je zlato kot denar, oziroma kot podlaga papirnatim novčanicam. Mnogo ekonomov in finančnikov je že nekdanj kakor tudi v novejšem času trdilo, da zlato kot denar, oziroma kot podlaga denarju, ni neobhodno potrebno, da je to samo preostanek barbarizma, ki bi se ga naša doba že lahko bila otresla. A baš danes vidimo bolj jasno kot kdaj poprej, da se taki zamisleki — kakor so teoretično pravilni — vendarle ne morejo uveljaviti v praktičnem življenju. Vse države brez izjeme, ki jim je vojna uničila, ali vsaj oslabilila finance, skušajo spraviti svoj denar nazaj na zlato podlago. Nobena se ne more otresti diktature zlata.

Da bi imeli za papirnat fante zadostno kritje z zlatom in da bi si za trajno zagotovili zlato iz rudnikov v Južni Afriki, je bil povod, da so se Angleži pred leti zapletli v dolgotrajno vojno z južnoafriškimi priseljenci Buri. Takoj po svetovni vojni so se v Angliji začele težke gospodarske krize. Širila se je brezposelnost, množile so se stavke, sledile so pasivne trgovske bilance in podobne katastrofe. Vse to bi se bilo dalo olajšati s papirnatim denarjem, da si Anglija ni vtepala v glavo, da mora funte postaviti nazaj na zlato podlago in hkrati Londonu ohraniti ime središča trgovine z zlatom. V Zedinjenih državah se je življenje nezno podražilo in ameriška industrija komaj še tekmuje z drugimi državami. Vse to samo zategadelj, da bi Angleži obdržali velike skladovalnice zlata, ki so ga med voj-

no nakopičili v svojih bankah, ki izdajajo novčance. Dalo bi se naštetih še celo vrsto takšnih primerov, ki kažejo, s kakšno neubranljivo silo posega zlato v življenje posameznih držav.

Z zlatom, ki ga ima v zalogi, raste in pada moč države; potreba po njem je na svetu še ogromna. Nastane pereče vprašanje, če nam nemara ne grozi pomanjkanje zlata, ki bi ga v sedanji nezaupljivi dobi dvakrat težko pogrešali?

Kje se nahaja zlato?

Ležišča zlata so precej razkropljena po vsej zemlji. V Ameriki se vleče bogata žila od Alaske na skrajnem severu doli do republike Čile v Južni Ameriki. Afrika krije, razen v severnih predelih, največ zlata na svetu. V Aziji ga je najti od Urala pa do Ohotskega morja, v Avstraliji pa skoro po vseh krajih, ki so jih doslej raziskali.

Vsa ležišča pa niso enako bogata na dragoceni kovini. Tudi pridobivanje samo je nekje težje, drugje pa lažje. Mimo tega se pomembnost enega ali drugega zlatokopa ravna po času. Danes preizkusijo kakšen nov postopek izločanja, ki je splošno boljši od prejšnjega, ki pa se da s pridom uporabiti samo v nekaterih rudnikih. Tako se zgodi, da velja za najbogatejši rudnik danes ta, čez nekaj let pa nemara zopet drugi. Pred 10 leti so bili zlatokopi v Transvalu še povsem neznatni, dočim se danes izkoplje v njih polovico vsega zlata. Ti rudniki so v angleški posesti in v njih tudi temelji finančna sila Angležev. L. 1926. se je na vsem svetu pridelalo za ca 84 milijonov funtov šterlingov sirovega zlata, od katerega ga je nad polovico pripadlo angleškemu imperiju. Za Angleži pridejo Američani, ki je nanje odpadlo 12 odstotkov svetovne produkcije. V primeri s temi mogotci druge države skoro ne pridejo niti v poštev.

Tako sta si obe anglosaški velesili, ki gospodujeta na morju ter imata v svojih rokah skoro ves petrolej in pretežno množino premoga na svetu, znali pridobiti tudi gospodstvo nad zlatom.

Tretja država, ki izkoplje največ zlata, je Kanada. Tej sledi Mehika, nato pa Rusija, na katero so odpadli skoro 4 odstotki. Rusija je pred vojno pridelala še enkrat toliko zlata, a izgleda, da si bo v nekaj letih spet opomogla. Avstralija in Nova Zelandija, ki sta nekdanj sloveli kot zlati deželi, sta danes skoro po-

polnoma pozabljeni. Pripomniti bi bilo še, da se je to leto nakopalo v splošnem manj zlata kot v zadnjem predvojnem letu. Med vojno pa je pomen zlata občutno padel; takrat sta bila premog in železo mnogo važnejša in razen v Transvalu je delo skoro v vseh drugih zlatokopih domala popolnoma počivalo. To je tudi krivo, da se je po vojni naenkrat občutilo velikansko pomanjkanje zlata in ker ni izgledov, da bi se produkcija dvignila, marveč grozi celo popustiti, se je po mnenju finančnikov bati še večjega pomanjkanja, kar lahko povzroči še hude prekucije v svetovnem gospodarstvu.

Zaloge zlata

Med vojno se je skoro vse zlato, kar ga je bilo na svetu, steklo v ameriške in indijske banke. Samo v Zedinjenih državah se je vrednost zlatih zalog dvignila od 1914. do 1918. od 1 milijarde in 900 milijonov na 4 milijarde in 270 milijonov dolarjev. Potem ni čuda, da se je mogla ameriška industrija in trgovina tako zelo razviti. Saj je bilo denarja za nove investicije na prebitok.

Kar ni šlo zlata v Ameriko, ga je pobrala Indija, ki je med vojno prodajala samo za zlato. Na korist teh dveh dežel je Evropa skoro popolnoma izpraznila svoje zlate zaloge in po vojni je skoro v vseh državah nastopila huda inflacija z običajnimi usodnimi posledicami: z druginjo in neredom v gospodarskem življenju. Vse države so si bile sveste, da bo to stanje trajalo dotlej, dokler papirnati denar ne dobi kritja v zlatu, ki si ga je treba na ta ali oni način preskrbeti. Začelo je velikopotezno nakupovanje zlata v Londonu in Newyorku. Med dr-

žavami, ki so ga doslej nakupile največ, je na prvem mestu Francija, ki ima danes spet največ zlata na evropskem kontinentu in je po vrednosti svojih zalog tretja država na svetu. Zadnje čase se puči za ameriško zlato posebno tudi Nemčija, ki trajno priklada k svojim zalogam.

Celotno vrednost vsega zlata, ki velja za podlago novčanicam, so lansko leto precenili na okroglo 550 milijard dinarjev. Od tega zlata je bilo 42 odstotkov nakupičenega v ameriških, 12 odstotkov v angleških, 11 odstotkov v francoskih, drugo pa v bankah ostalih držav. O naši državi, pravi statistika, da ima za okroglo 820 milijonov dinarjev zlata. V koliko ta centev drži, je seveda težko ugotoviti.

Iz tega je razvidno, da so zlate zaloge še zelo neenakomerno razdeljene med posameznimi državami, a upati je, da se bo sedanji položaj v nekaj letih uravnovesil, kajti sama Amerika ima za 56 milijard dinarjev zlata pripravljene za izvoz.

Nemara bo diktatura zlata v bodočnosti odnehala. Utegne se zgoditi, da se med državami ne bodo vse povrnila nazaj k zlati denarni podlagi. Vendar pa je povojna doba dovolj jasno pokazala velikanski pomen dragocene zlate kovine, ki se v stoletjih skoro ni nič zmanjšal. Pokazala pa je tudi, da nakupičevanje zlata v eni sami državi moti gospodarstvo vsega sveta, ne da bi posestniku prinašala kakšno korist. Samo enakomerna razdelitev zlatih zalog med vsemi državami lahko odpomore gospodarski in politični neodvisnosti ter pripomore k mirnemu sožitju in sodelovanju med njimi.

M. M. Karlinova

V budhističnem samostanu

V Siamu je 8000 watov ali tempeljnov s krasno pozlačenimi, često srpu podobnimi zazobki, s pagodami in s kipi bogov, 120 000 menihov, 40 000 nanov ali novicijantov in 75 000 sisva ali mladencev, v resnici dečkov, ki so stonili za krajši ali daljši čas v samostan kot učenci ali služabniki svečenikov.

Siamski menih ima na razpolago kaj malo reči, ki bi smele biti njegove.

Sme imeti tri žolte obleke, ki nosi hkrati vse in ki jih ne sme nikdar odložiti; potem pahljačo, ki je narejena iz neke posebne palme in ki jo mora tako nositi, da ne vidi od grešnega sveta nič drugega kot ozko pot pred seboj (v Bangkoku je ne more rabiti, ker je cesta polna vozov in rikšijev, ki jih hočeš — nočeš mora gledati in se jim izogibati). Dalje ima vrečo ali daljšo

ročno torbico, v kateri nosi prt, skozi katerega mora precediti vodo, preden jo pije — ne zaradi higijene, marveč za to, da ne bi tej ali oni živali vzel življenje; torej tudi ne drobnim amebam. Potem nosi s seboj beraško malho, nekaj tobaka, železno skodelico za hrano, morda tudi kosturo, ki mu jo je podaril kak vernik in majhne klešče, s katerimi si ob prostem času puli lase z obličja. (V Siamu se ne brijejo, marveč trgajo nadležno dlako, ki pa je precej redka, s kleščami iz kože.) Razen tega nosi s seboj posodico za čaj in ogromen dežnik, ki nanj obesi kak prt ali pa kos razcapane obleke ter ima na potovanju šotor! Ker potuje samo ob suhem času, mu ni veliko do tega, da ima tak šotor tanke stene.

Zelo slovesna je posvetitev v menišha. Ko je mladenič prebil dobo novicijata, ga spremijo vsi sorodniki in prijatelji v tempelj, kjer ga pričakuje opat z Budhino sliko. Opatu obdajajo vsi menihi. Ljudje, ki so prišli na slavnost, izroče najprej svoje darove, nakar stopi kandidat pred opata in se trikrat vrže na tla, proseč za sprejem. Opat ga podvrže strogi skušnji, in če je zadovoljivo odgovarjal, se vrže še enkrat na tla in dvigne k molitvi sklenjene roke kvišku, proseč, da ga sprejmejo iz grešnega sveta v samostanski mir. Tedaj ga javno slečejo in bratje ga brž zavijejo v »žolto oblačilo«, mu vržejo beraško posodo na levo rame ter stisnejo pähljačo v roke. Tako oblečen se zopet vrže opatu pred noge in pred kip velikega Budhe ter glasno vzklikne:

«Grem v pribeževališče Budhino,
Grem v pribeževališče zakona,
Grem v pribeževališče reda.»

Nato izreče za opatom deset priseg: Da ne bo na noben način uničil nobenega življenja, da ne bo kradel ali sleparil, da se bo izognil vsega nečistega, da ne bo lagal in ne jedel kake zabra njene jedi; da se ne bo nikdar upijal; da se odpoveduje vsemu zemeljskemu veselju; da ne bo nikdar uporabljal dišav ali kakega nakita, se dostaknil ne zlata ne srebra in denarja ter da bo vedno spal le na zemlji ali na nizki, trdi postelji. Ko je ta zaprisega opravljena, proglasi opat, da je sprejet in mu našteje grehe, ki se jih mora izogibati in dolžnosti, ki jih mora izpolnjevati. Zdaj se stariši, prijatelji in znanci vržejo na tla pred mla-

dega meniha in mu izroče majhna darila, ki mu lahko ostanejo. V ozadju sedi ves čas stara mamica, ki se ji od veselja in izmenoma od žalosti obilno udirajo solze po obličju...

Vsako jutro zazvoni v samostanu gong. Menihi skočijo pokonci in se zberejo h kratki molitvi, nakar gre vsak v že določeno smer. Zatopljeni v premišljevanje hodijo od hiše do hiše, od vrat do vrat. Nič ne kličejo, zakaj takšen je zakon, a se tudi ne branijo, če jim kdo dá kako jed. Menih jo skromno vzame in stori dobro delo,

BUDISTIČNI MENIH

kakor stori dobro delo oni, ki mu da; ker je potemtakem za obe strani dobro, ni nobene hvale. Pred hišami bogatašev se nastavi včasih celo do petdeset menihov, vsi s sklonjenimi glavami, zakaj menih ne sme videti, kdo mu deli miloščino. Predpisano je — ali je vsaj taka navada — da se duhovniku ne sme dati hrana iz navadne posode, marveč vedno le iz srebrne ali medene. Menihi bogatejših samostanov krmijo z naberačenimi jedili živali, dočim njim samim prinašajo presno hrano njihovi prijatelji in za-

ščitniki. Toda za duhovnike velja pravilo: kar ti kdo da, to vzemi!

Okrog poldneva gre vsak menih še enkrat beračit, ko pa je solnce že nad glavami, ne sme nič več jesti, le pije ali žveči še lahko, dasi tudi to vzdrže. V več popoldan prebije v molitvah in premišljevanju.

Potovanje in obiskovanje svetih krajev je vsakemu menihu zapoved. Kakor hitro nastopi po deževni perijodi suha, vidiš na cestah neskončne vrste rumenih mož, vsak z dežnikom v roki, ko gredo čez riževa polja na božjo pot. V deževni dobi, ki traja kake tri mesece, morajo biti v samostanu, kjer jih čaka učenje. Mnogi menihi se — prav kakor pri nas — udajajo lenobi in brezdelju, mnogi pa se zatope v stare sanskritske knjige in bolj ko se spoznavajo v pali («sveti» ali stari sanskrit), tem večje časti utegnejo doseči v svojem redu in tem verjetnejše je tudi, da bodo postali kedaj opatje kraljevskih samostanov.

Enkrat na leto in sicer v oktobru jim izroče obleko za naslednje leto. Kraljevim samostanom izroča darove sam kralj; v Bangkoku jih nosijo v slovesnem sprevodu po ulicah. Druge samostane preskrbujejo verniki, ki jim je ta dan praznik, ko se praznje oblečejo in hodijo sem in tja po samostanu — celem mestu krasnih stavb in romantičnih koticov.

Sveti zakoni in mnoge molitve so zapisane na trakovih iz palmovega listja, ki so preluknjani in jih po 50 ali še več visi na dvojnati niti. Te «sustras» čita menih, ko nima drugega opravka; za misticizem, ki ga tako čes-

sto vidiš v Indiji, pa Sijamec nima pravega čuta, saj je ta narod po naravi preveč vesel in veder, da bi take reči jemal prerresno.

Star običaj velevala, da naj vsak sin prebije vsaj tri mesece v kakem samostanu, da stori dobro delo za mater, ki ga je v mukah rodila. V resnici so tiho in strogo življenje, uživanje preproste hrane, ki si jo sam naprosi, skromna žolta obleka, dolgo učenje in premišljevanje ob popoldnevih, trdo ležišče in heizogibni posti navsezadnje kaj dobra disciplina za mladega človeka. Marsikateri mladenič jo podaljša na celo leto. Nikar ne mislimo, da gre zgolj za izpolnjevanje neke nadaljevalne dolžnosti ali zastarelega narodnega običaja. Vsak ima od bivanja v budhističnem samostanu kakšno korist — mimo moralnih, kakor so vzgoja za pravilno življenje, za obvladovanje strasti itd., tudi umstvene (intelektualne). Tako je v pridigah starejših menihov mnogo poučnega; učenje starega sanskrita mu stori dostopno najstarejšo literaturo na svetu, ki pa je tako zanimiva in poučna, da niti najbolj učeni zapadnjaki niso izčrpali vse njene čudovite modrosti.

Preden mladenič zapusti tempelj, mora pred zbranimi menihi zagovarjati neko tezo ter pokazati najboljše, kar zna; pri tem se polaga posebna važnost na to, da pove izsledke, do katerih je bil prišel s samostojnim premišljevanjem. Tega, kar se je tu naučil, ne more v poznejšem življenju popolnoma pozabiti in mnogi se na stara leta spet povrnejo v samostansko tišino.

Dva škodljiva glodalca

Hišna in poljska miš

Hišna miš živi pri človeku menda že od pamtliveka in jo omenjata že Aristotel in Plinij. Danes skoro ne bo kraja na zemlji, kjer bi je ne poznali.

Človek jo sovraži, moški jo preganja, ženske se je boje in zatrepečejo, samo da začujejo njeno škrabljanje. Pravijo, da dela škodo. To je res; ali drugače je miška vse prej kakor žival, ki bi mogla vzbujati strah in grozo. Nasprotno, prav ljubka je. Že če v miru sedi, jo je prijetno pogledati, kadar pa sede na zadnje noge in se jame snažiti in lizati, je miš uprav očarljiva živalica. Zna se celo vzravhati na zadnjih nogah in napraviti nekaj korakov, pri čemer se zdaj pa zdaj opre na rep. Njeni čuti so izredno razviti: sliši najmanjši šum, vonja ostro in zelo daleč, vidi pa po dnevi skoro bolje kakor po noči. Po značaju je dobrodušna in v tem pogledu niti najmanj ne nalikuje svojih zlobnih, zahrbtnih in ugrizljivih sorodnic podgani. Zelo je radovedna in povsodi vtakne svoj smrček; lahkoživa je in modra in kaj kmalu spozna, kje ji prizanašajo, ter se sčasoma tako navadi na človeka, da pred njegovimi očmi teka sem in tja in opravlja svoje »posle«, kakor da bi ji bilo vse dovoljeno. Če jo zapreš v kletko, se v nekaj dneh udomači in privadi novega življenja; ujele mlade miške so mnogo bolj dobrodušne in prijazne kakor večina drugih glodalcev. Glasba ji je draga nad vse; opazili so, da se je o belem dnevu pojavila v sobi, kjer so muzicirali.

Vse te lepe in prijetne lastnosti naše hišne tovarišice pa na žalost daleko odtehta njena sladkosnednost. Njeni zobje so strašni; ni je snovi razen kovič, ki bi ne odtele njenemu vztrajnemu glodanju. Kjer zavonja kaj užitnega, si zna priboriti dostop in je ne moti, če mora naporno »delati« po cele dneve, da si pregloda luknjo skozi debela vrata. Njena potrpežljivost je vredna občudovanja. Če najde dovolj hrane, ki ji je posebno na godu, si napravi zalogo v svojem skrivališču. »Tam, kjer je ne preganjajo,« piše Fitzinger, »naletiš časih na cele kupe lešnikov, ki si jih je do pol komolca visoko nakopičila v kotih ter jih pokrila in zakrila z vsakovrstnimi odpadki papirja in blaga, da bi človek skoro ne verjel, da je to napravila

hišna miš.« Če zasledijo sočne snovi, ji vode ni mar; nad vse rada pa srka sladke pijače. Brehm pripoveduje naslednjo mišno dogodbico, ki mu jo je sporočil neki gozdar:

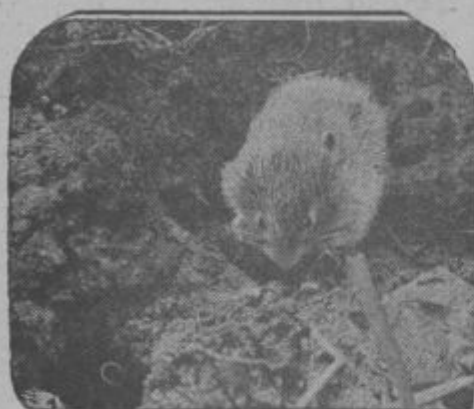
»Sedel sem za mizo in pisal, ko sem iznenada začul neki šum. Pogledal sem in videl mlado miš, ki je skušala splezati po gladkih nogah na majhno mizico, na kateri je stal zvončast kozarček žganja in v njem je bilo nekoliko kumina. V skoku je bila miška na čaši, se nagnila in jela srkat sladki otrov. Ker je moj stol zaškripal, je po bliskovo skočila na tla in se skrila za omaro. V tem je že začel delovati alkohol; zakaj takoj nato se je zopet pojavila, in se je nad vse komično ponašala, da nisem mogel zadržati smeha. To je pa ni oplašilo; nasprotno, poskusila je vnovič splezati na mizico, a ni šlo. Pozval sem mačko; miška je za trenutek izginila, a se je takoj zopet pojavila — v tem je bila že mačka pri njej in pijana živalica je svojo sladkosnednost poplačala z življenjem.«

Škoda, ki jo hišna miš povzroči na živilih, je malenkostna; njena poglavitna škodljivost je v tem, da ogloda in pregloda dragocene snovi. Neprecenljiva je škoda, ki jo napravijo miši v knjižnicah in v muzejih.

Hišna miš se neznansko hitro množi. V enem poletju vrže petkrat do šestkrat po štiri do šest mladičev, ki so zelo majhen in malone prozorni; rastejo hitro in dobe dlako med sedmim in osmim dnevom, oči pa se jim odpro šele trinajsti dan. Nato ostanejo v gnezdu še nekaj dni, nakar odidejo s trebuchom za kruhom. Mati je zelo dobra napram njim in se za svoj zarod izpostavi tudi nevarnosti. O ganljivem primeru materinske ljubezni pripoveduje Weinland: »V mehki posteljici, ki si jo je stara pripravila za zarod, smo odkrili njo in njenih devet mladičev. Stara bi bila lahko pobegnila, a se ni zganila. Porinili smo mladiče na lopato in staro z njimi; ni se zganila. Odnegli smo jih na lopati po stopnicah dol na dvorišče: stara je v svojo pogubo ostala ves čas pri mladih.«

Na Kitajskem in Japonskem imajo miši v častih in se mnogo ukvarjajo z njimi. Od tam prihajajo na evropski ži-

valski trg pestrobavne živalice: bele, žolte, žolto-belo ali višnjevo-belo marogaste, ki imajo zmerom rdeče oči, dalje sivo-belo ali črno-belo progaste, ki imajo temne oči. Posebna znamenitost pa je tako zvana plešoča miš, ki takisto nastopa v najrazličnejših barvah. Njej je prirojeno, da pleše v

Poljska miš pred svojim gnezdом

večjih ali manjših krogih z uprav fantastično brzino, navadno pa se vrti na enem mestu. Često se k takemu plesu združita po dve, redkeje po tri miši; ples se navadno začne z mrakom in traja z majhnimi premori malone vso noč. Naravoslovci sodijo, da je ta navada v zvezi z anatomskimi defekti v ušesu; bržčas plešoče miši nimajo pravilno razvitega čuta za ravnotežje in smer. — Angleži uganjajo z mišmi pravecat sport: v Londonu imajo »Društvo za ljubitelje miši« (Mouse Fanciers Club), ki priredi vsako leto razstavo. Odlikovanje dobe nagrade do 8000 dinarjev; toliko pa tudi več plačujejo ljubitelji miši za prav posebno lepe eksemplarje.

Hišna miš — zlasti pomehkuženi albinó (bela miš) — je zelo uporabna v medicinskem laboratoriju, ker je neverjetno občutljiva za vsakovrstne bolezni. Pa tudi navadna siva miš, ki živi v svobodi, je silno dovzetna za sleheren vpliv; nekatere bolezni ji zavijejo vrat kakor bi trenil. V starem testamenteu je zatorej veljala miš za simbol kuge.

Poljska miš se od hišne razlikuje pred vsem po tem, da ima top smrček, prav majčkена ušesca in kratek repek.

Domovina poljske miši je srednja in del severne Evrope ter zapadni predel centralne in severne Azije. V Veliki Britaniji in na Irskem, na Islandiji, Korziki, Sardiniji in Siciliji je sploh ne poznajo in zato se v angleškem priročniku imenuje tudi kontinentalna poljska miš. Enako priljubljena ji je ravnina kakor gorovje, vendar je bolj razširjena v nižinah. V Alpah sega do 2000 metrov nad morjem in tudi višje. Drevja ne mara; najraje se naseli na poljih in njivah, manj pogosto jo zalotimo na parobkih gozdov in v jasah. Suha zemlja ji je posebno všeč, v sili pa tudi močvirij ne zametava. Gnezdi v zemlji, jeseni pa se umakne v kupe žita in pride celo v stanovanja, na skednje, v hleve in kleti. V hišah je najraje v kletih, ne na podu, kakor hišna miš. Po zimi si izkoplje v snegu dolge rove.

Poljska miš se hrani z raznovrstnim rastlinjem. Dobra ji je sveža trava in zelišče, korenina in listje, pa tudi detelja, sadje in jagode. Mnogo škode dela na žitu, repi in krompirju. Kadar začne žito zoreti, se poljske miši zbirajo na poljih, pregrizejo spodaj bilke, da padejo, jih zgoraj pregledajo in vlečejo klasje v svoja domovanja. Pri žetvi hodi za žanjicami, požre zrna, ki ostanejo na strnišču, in odnese celo klase, ki se žanjicam izmuznejo iz rok pri vezenju snopov. V hudi zimi zapade v zimsko spanje; ob milejšem vremenu se zbudi in žre iz zaloge, ki si jo je bila nanosila poleti in jeseni. Je zelo

Poljska miš si napravlja toaleto

požrešna; brez vode ne more živeti in se izseli.

V ugodnih okolnostih se poljska miš neverjetno naglo zaplodi. Na navedemo nekaj števil! V okraju Zabern v Nemčiji so leta 1822. polovili in pobili

v štirinajstih dneh 1 milijon 570 tisoč poljskih miši, v okrožju Nidda 590.327 in v Butzbachu 271.941. Jeseni l. 1856. je bilo toliko miši, da so morali med Erfurtom in Gotha preorati blizu 12.000 oralov njiv. Na nekem posestvu pri Breslavi so jih v sedmih tednih naovili nad 200 tisoč ter jih oddali tamoš-

Stara hišna miš se snazi

nji tovarni gnojil, ki je plačevala 1 pfenig za tucat. Nekateri mišelovci so dobavili tvornici po 1400 komadov na dan in so tako časih zaslužili po eno marko in pet in dvajset pfenigov kar mimogrede. Leti 1872. in 1873. sta bili v Nemčiji pravcati mišji leti; po nekod je bila vsa žetev uničena, sto tisoče oralov so morali preorati in za ugonabljenje nadloge je država in občina žrtvovala težke sto tisoče in milijone, a zaman.

Najhujši sovražniki poljske miši in zato pravi dobrotniki kmeta so lisica in hermelin, prav posebno pa podlasi-ca in sova. Tudi štoklja jih mnogo ugonobi, zlasti tedaj, kadar se pred selitvijo za delj časa v jatah spusti na njive. Največji njihov sovražnik pa je priroda sama; kadar se poljske miši najbolj zarede, nastanejo običajno med njimi nalezljive bolezni, ki jih v kratkem tako zdecimirajo, da ponekod do-cela izumro. — Še uspešnejše orožje je človeku dala v roke kemija. V Greifswaldu je Löffler našel tifusni bacil za poljske miši, ki drugim živalim in tudi človeku ni škodljiv. S tem bacilom, ki ga je v čisti kulturi zamešil v kruh in dal mišim, je leta 1892 uspešno pobijal mišjo nadlogo v grški provinci Tesaliji. Drugo uspešno sredstvo za pobijanje poljskih miši je žveplov ogljiko-

vec, ki ima pred bacili to prednost, da takoj učinkuje in da je lažje ravna-ti z njim; je pa znatno dražji. Žveplov ogljikovec je tekočina svetlorumene barve, ostrega duha in velike hlapjivo-sti; vlivajo ga s posebnimi, za to pri-pravnimi posodami v mišje luknje. Ker je njegovo vrelišče že pri $46\frac{1}{2}^{\circ}\text{C}$, iz-redno naglo izhlapi. Nastali plin je tež-ji od zraka in leže na tla. Miši, ki vdi-havajo s tem plinom pomešan zrak, se onesvestijo in naglo poginejo.

Priporočljivo je, da se zatiranje go-lazni vrši sistematično, kakor vsako drugo poljsko delo. Če na primer po-skrbimo, da žanječ takoj po končani žetvi preišče njivo in naliže v vsako tu-di najmanjšo mišjo luknjo, ki jo zasle-di, žveplovega ogljikovca, je domala izključeno, da bi mu naslednje leto uničila posevke mišja nadloga. Zakaj te škodljive glodalke potem nimajo pri-like, da bi se mogle zarediti.

Hišna miš, smo dejali, se da zlahka udomačiti; o dresiranju poljskih miši pa se malo čita. Kdo bi se tudi ukvar-jal z golaznijo, ki je človeku zeloj za škodo? (Brata Müller sicer trdita, da poljska miš ni samo človeku v škodo, ampak da poljedelcu tudi koristi; nji-hovi podzemski rovi da zrahljajo zem-

Mlada hišna miš gloda žitni klas

ljo in omogočijo dotok vode. Toda ta blagoslov niti od daleč ne more odtehtati vse neizmerne škode, ki jo po-vzročajo glodalke poljskim pridelkom.) Poznamo le malo primerov o udomače-nih poljskih miših. Tako navajata n. pr.

Koch in Rein v nekem starem letniku časopisa »Der Zoologische Garten«, da je neka poljska miš, ki so jo ujeli blizu vrtov, da, že po 24. urah jedla iz dlani, se brez bojazni izprehajala po sobi in se potem radovoljno vrnila v kletko... Tekala je iz sobe v sobo in je radovedno in brez slehernega strahu brskala vsepovsod... Če je zvečer zapustila kletko, sem v naprej vedel, da

jo bom drugo jutro zopet našel v njenem domovanju.

Toda to je, kakor omenjeno osamel primer. Hišna miš je že človeku velika nadloga in se le nerad sprijazni z njo; koliko bolj mora sovražiti njeno poljsko sestro, ki je že po vnanjostni neprijaznejša, po svojem delu pa še mnogo bolj škodljiva kakor hišna miš.

T. P.

Na Ljuboten, najvišji vrh Šarplanine

V skopski oblasti sta dve veliki gorski skupini: na jugu Golešnica s 2530 m visoko Solunsko glavo in na severozapadu na meji kačaniškega in prizrenskega okraja Šarplanina s 2510 m visokim Ljubotonom.

Šarplanino z Ljubotonom opazi takoj vsak, kdor pride v Skoplje, saj vstaja iz skopske planote skoraj naravnost; ima namreč nizko predgorje.

Slovenca spomni pogled na Šaro v marsičem Ljubljane s Kamniškimi planinami v ozadju, samo da Šara ni tako razčlenjena in nima tako izrazitih vrhov kakor Grintovec in njegova sosesčina; bolj je podobna Stolu in njegovemu hrbitišču z radovljiške strani.

Turizem je v Makedoniji slabo razvit, zato ne najdeš na Šari niti planinskih koč, niti urejenih ali saj markiranih potov. Vse, kar rabiš na turi za prehrano in odmor, moraš vzeti s seboj.

Dne 28. julija letos se nas je deseterica ob sedmih zjutraj zbrala na kolo dvoru v Skoplju in smo se z vlakom ob 7.50 odpeljali proti Kačaniku. V Hanrijevem, prvi postaji za Skopljem, se nam je pridružil še neki vojak: Arnavt, kačanički domačin, ki ga nam je preskrbel dober znanec, da bi nam bil vodja in tolmač pri izletu na Ljuboten, kamor smo se bili namenili.

Po dveurni vožnji po prav lepi in romantični kačaniški soteski ob bistrem Lepenjcu, ko nas je vlak potegnil že čez nekaj mostov in skozi tri predore, smo izstopili na kačaniškem kolodvoru. Takoj smo odšli z našim vodnikom na njegov dom, kjer nam je preskrbel za 40 dinarjev tovarno živinče, ki smo mu naprtili naše nahrbtnike in ostalo opremo. Odrinili smo po dolini Lepenjca do vasi Dubrave, ki le

ži ob vznožju Ljubotena na severni strani, slabo uro hoda od Kačanika. Tu smo se začeli vzpenjati v hrib; po dveh urah smo bili v pravi bukovi šumi, kakor je tukaj v Makedoniji zelo redka. Po gozdu smo hodili do vrha, ki se imenuje Bukovik. Steza vodi ob hladnem potočku. Pogosto smo srečavali Arnavte, vsakega s 5 do 10 ponijev, natovorenih z bukovimi drvimi, ki jih spravljajo na postajo Kačanik. Na vrhu smo se odpočili in razgledali po okoličji, zakaj odtod se nam je že odprl razgled po Kosovem polju.

Takoj za Bukovikom smo prišli v veliko frato, kjer tudi sedaj sredi polletja gospoduje neusmiljena sekira arnavtskega drvarja, da nasiti požrešno mošnjo cincarskega špekulanta. Tukaj sekajo brez vsakega reda na vseh koncih in krajih, brez sistema in tako, da ostane od debla vsaj poldrugi meter še v zemlji, ker pač drvarju ne prija, da bi se bil pri sekanju preveč pripogibal.

Slučajno na frati se nahajajočega gozdarja sem vprašal, zakaj se gozd tako pustoši in zakaj se poseki ne zasajajo, saj smo med potjo videli več starih goličav nezasajenih. Odvrnil mi je, da so gozdarji nasproti podjetnikom popolnoma brez moči, ker imajo le ti popolno zaslonbo v Beogradu. Ako bi kdorkoli izmed gozdarskih organov nastopil zoper njih, bi bil takoj premeščen, če že ne ob službo. Za nasajevanje pa nimajo kredita.

Tako bo tudi tukaj v doglednem času nastala »Šumadija« brez šum, kakor je to že povedal ob neki priliki lovski pisec dr. Jeločnik. Nu, tudi v gozdovih nad Kačanikom srečuješ politiko. Večno ena in ista pesem...

Srečno smo se prerili skozi drvesek in smo po složni poti prispeli do orožniške ekspoziture «Črni kamen». Po zdravili smo se s poveljnikom in jeli plezati med drevjem v strmino proti planini «Bačilovo».

Ob sedmih zvečer smo bili na planini. Arnavtski čobani (pastirji) so zganjali drobnico in govedo v hleve, planšarice pa so si ob pogledu na nas urno zakrile obraze z belimi rutami in pobegnile v koč. Naš vodnik nam je hotel preskrbeti nekaj pravega planinskega mleka, pa so ga pastirji tako neprijazno sprejeli, da se je bil vrnil praznorok. Sama planina leži tik ob gozdni meji; od tu naprej raste tu in tam samo še brinje in pušpan, nikjer pa ne najdeš rušja — pritlikavega borovca, niti sleča. Med vso potjo po gozdu sem našel samo 12 smrek; meje med listnatim in igličastim drevjem ni, saj segajo bukve prav do planin. Na Bačilovem se nismo mudili, marveč smo krenili takoj dalje k «Beli vodi», studencu, ki izvira pod prvim vrhom. Tu smo naložili z drvmi, ki smo jih bili prinesli s seboj še iz gozda, majhno grmado, razpeli okoli po travi krog ognja šotore, povečerjali, se pokrili z odejami in skušali zaspiti, kolikor se je dalo, zakaj gorski zrak je bil zelo hladen. V daljavi se je videl na jugu odsev Skoplja, na severu pa so se svetlikale luči Uroševca; z Bačilova je prekinjalo nočno tišino pasje lajanje.

Ob treh zjutraj smo bili že pokonci. Urno smo pospravili taborišče in po niji s spremnjalcem poslali nazaj v dolino. Šli smo proti vrhu, kamor smo se bili povzpeli po zložni strmini v dveh urah. Jutro je bilo jasno, brez meglice in razgled krasen. Videlo se je Kosovo polje do obmejnih albanskih hribov; Skoplje se razloči s prostim očesom in za njim skupino Golešnice s Solunsko glavo. Preko Niša smo gledali tja notri v bolgarsko deželo. Bosanski hribi za Sandžakom so ležali v lahni meglici.

Na vrhu Ljubotena je železna skrinjica s knjigo in štampljko, bila pa je zaklenjena, pa smo naša imena z nožem začrtali v pokrov.

Po dvehurnem bivanju na vrhu smo se začeli spuščati po zapadni strani vrha proti sedlu, ki leži med vrhom in ostalo skupino Šare. Zlezel sem v pečino, da bi našel kakšno znano mi rastlino — planinke ali sleč, vendar je bil ves trud zaman. Našel pa sem encijan

in špajk in še nekaj drugih naših gorskih cvetlic, katerih imena so pa meni — slabemu botaniku — žal neznana.

Na sedlu smo se srečali z nekim pastirjem in ga vprašali, kod vodi pot v Tetovo.

Pastir nam je odsvetoval pot proti Tetovu, češ, da je zelo daleč in da bi morali hoditi še okoli 20 km po dolini. Nismo mu verjeli, saj smo po karti dognali, da imamo do Tetova največ 5 do 6 ur, ne pa 8 do 9 ur, kakor nam je pravil pastir. Zato smo tudi odklonili njegov nasvet, da bi rajši šli do Uroševca, kamor je dobre 4 ure.

Iz sedla smo krenili še h gorskemu jezercu «Livadica», ki leži v višini 2250 m. Potem smo se jeli spuščati po jugovzhodni strani v dolino. Srečavali smo čobane in jih spraševali, koliko imamo do podnožja. Dajali so nam tako različne odgovore, da se sami nismo več spoznali, koliko časa moramo še hoditi.

Neki drvar nam je rekel, «za sat ste sigurno u selu Vratnici, a tamo moči ćete naći i kola i avtomobil.» Po treh urah in pol smo res bili že v vaški gostilni — mekani — v Vratnici in pili mlačno pivo po 8 dinarjev steklenico. Tu smo zvedeli, da nam je po cesti do Tetova še 24 km in da ob nedeljah ne prihajajo semkaj vozovi in avtomobili, vaški konji so pa na paši in torej ni moči dobiti zaprege. Zdaj nam je bilo žal, da nismo ubogali pastirja na sedlu in krenili v Uroševac.

Od vrha do doline smo imeli že brez tega 5 ur hoje, zdaj naj gremo še 5 do 6 ur po prašni cesti! A ni nam ostalo nič drugega in smo «vzeli cesto pod noge» ter se utrujeni vlekli skozi podgorske vasi Begovište, Dobrošte, Prtovce in Lešak proti Tetovu. Podgorje Šare je ena najlepših makedonskih pokrajin; je zelo gozdnato in ima hladno planinsko vodo. Vasi so lične in lepo urejene, obdane s sadnimi vrtovi in gaji domačega kostanja. Ljudstvo je lepo raščeno in stasito, zlasti pa so na glasu krasne devojke. In res še nisem videl v Makedoniji tako lepih žensk, kakor tukaj.

Bili smo že tako zbiti in utrujeni, da je petorica ostala pri orožnikih v Dobroštu. Telefonirali smo v Tetovo, da bi prišel po nas avto. Odgovorili so nam, da zahtevajo šoferji do Dobrošta in nazaj v Tetovo, torej za 17 km sem in 17 km tja, 400 dinarjev. Opustili smo misel na avto in ostalih pet smo

krenili v vas Prtovec. Tu sem stopil v neko turško trgovino in vprašal trgovca, koliko zahteva, da me prepelje s čezo — gigom, ki je stal pred trgovino, v Tetovo. Zahteval je za borih 11 km 20 «banki». Povedal sem mu nekaj posštenih in spet ni preostalo nič drugega kot peš naprej. Hudo so nas pač pekli podplati, ko smo prišli v Lešak in se odpočili v manastiru. Lešaški manastir štejejo med največje makedonske samostane. V njem biva sedaj 20 ruskih menihov emigrantov, ki so si uredili prav dobro gospodarstvo, o čemer pričajo skrbno obdelana polja in vrtovi okoli samostana in živina, ki se je pasla na livadi. Tik samostana izvira dobra kislata voda, ki se nam je prav prišla.

Pa smo še teh poslednjih 7 km prepešačili in prispeli ob devetih zvečer v Tetovo.

Vlak je bil že davno zamujen. Najeli smo si po dolgem iskanju in prerekanju s šoferji avto za Skoplje, kamor je iz Tetova 40 km. Plačali smo za vožnjo 300 dinarjev, to pa zaradi tega tako «nizko», ker je bil voznik preverjen, da bo v Skoplju proti enaki ceni dobil potnike v Tetovo in tako zaslužil za 80 km 600 dinarjev.

Izlet na Šaro je zanimiv in ne preveč težak. Lahko se napravi v dveh dneh, ako pa bi človek forsiral, tudi v enem dnevu.

Najboljše izhodišče je vas Vratnica pod Ljubotenom. Od Tetova se pope-

LJUBOTEN

Pri popravljanju samostanske cerkve je zaposlen neki ruski inženjer, moj znanec iz Skoplja in leta se nam je ponudil, da nam preskrbi pri vaškem popu voz in konja, zakaj tudi v samostanu ni bilo zaprege pri rokah. Pop naju je sicer sprejel, a odločno odklonil, da bi nas popeljal do Tetova, češ «ovaki ljudi, koji nemaju drugog posla, nego da trče po brdima, neka idu peški.»

Več do Vratnice po isti poti, ki smo jo napravili mi peš, torej 24 km. Od Vratnice do vrha Ljubotena prideš lahko in udobno v šestih urah. Od vrha Ljubotena do Kačanika je pet ur, in če imaš srečo, ujameš vlak, ki odhaja iz Kačanika ob pol 8. zvečer. Ob 10. zvečer si v Skoplju. O kakšni nevarnosti s strani kačakov, ob današnjih razmerah, ni besede, edino, kar bi se moglo zgoditi, je to, da se zgubiš na poti, če

nimaš vodnika, zakaj pota so vsa enaka in neshojena, oziroma jih je vse polno, a markacije ni nobene. Jugoslovenci posečamo Ljuboten bolj redko, zato ga tembolj čislajo Nemci in Čehi.

Priporočljivo bi bilo, da bi kakšen slovenski turist in planinec žrtvoval nekoliko prostih dni proučevanju Ljubotena in Šare; našel bi tu marsikaj novega in zanimivega.

Gradnja južne železnice

Znano je, da je prvi vlak s strojem, 34 vozovi, 450 potniki in 90 tonami blaga prvič vozil dne 27. septembra 1825. na Angleškem. Takrat so iz vseh dežel prihiteli radovedneži in strokovnjaki, ki so se hoteli na lastne oči preveriti o tem tehničnem čudežu. Ta dan je torej rojstni dan železnice. Zato lahko po vsej pravici imenujemo izumitelja Stephensona očeta velike železniške družine, v prvi vrsti pa starega očeta vseh strojevodij in strojnega osobja. Nad pisalno mizo vsakega strojevodje bi morala viseti slika tega velikega moža. Po njegovem uspehu so jele vse države v Evropi in ostalih delih sveta takoj proučevati vprašanje zgradbe železnic. Tako je tudi bivša Avstro-Ogrska monarhija nemudoma odredila, da se zgradijo železniške proge, ki naj bi združile podunavske dežele z vsemi ostalimi sosednjimi deželami odnosno z Jadranskim morjem ter tako postavila na novo podlago trgovinske zveze z bližnjim vzhodom, po otvoritvi Sueskega prekopa pa tudi z daljnim Orientom: z Indijo, Kitajsko in Japonsko.

Zasnova je bila ogromna in delo združeno z velikimi finančnimi in tehničnimi težkočami.

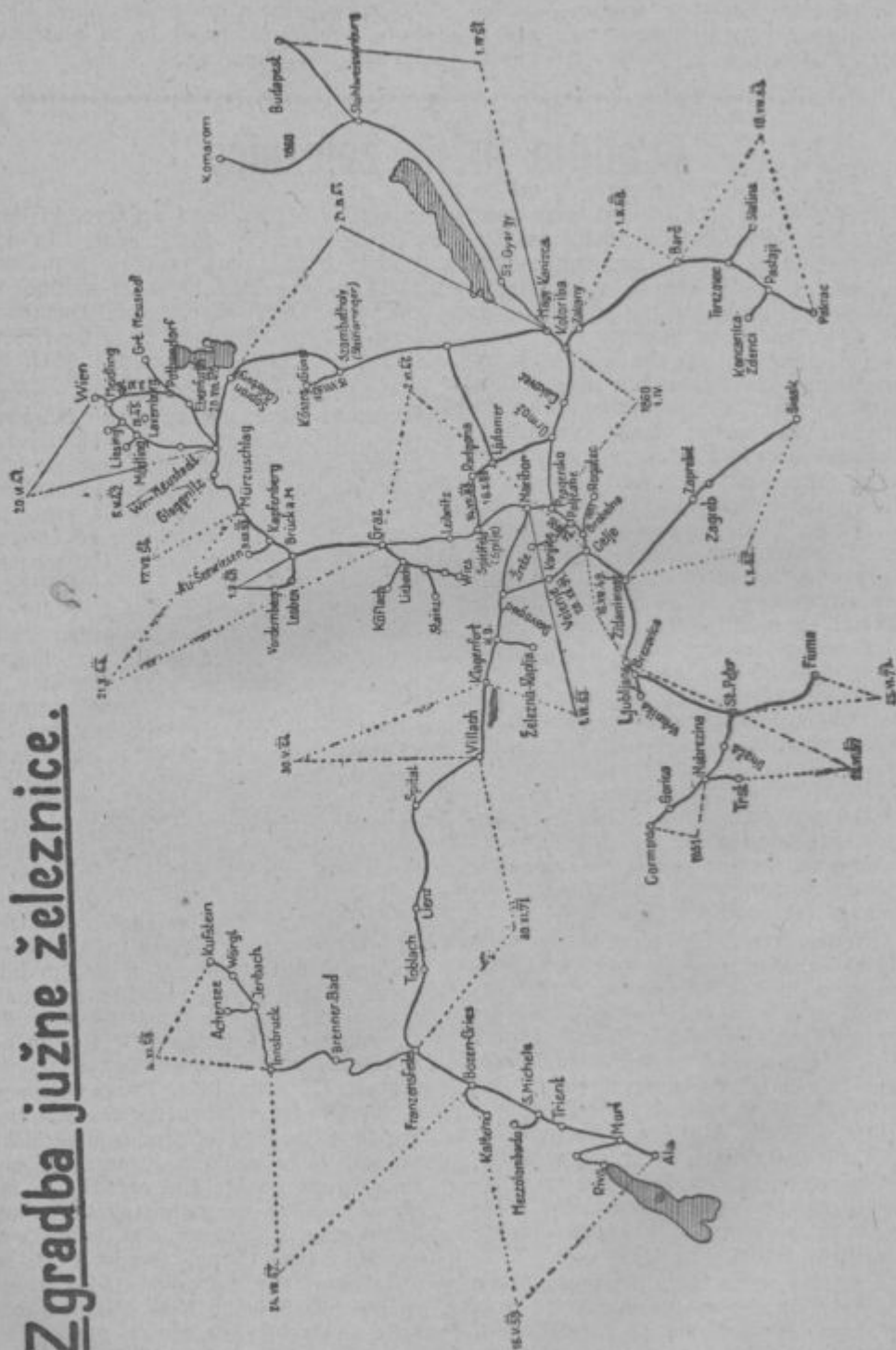
Proga južne železnice se je gradila v odsekih, kakor nam jih kaže zemljepisna skica. Iz finančnih in političnih razlogov se je morala firma tega velikega podjetja med gradnjo večkrat menjati. Tako delimo omrežje bivše južne železnice v tri glavne proge in sicer: Dunaj-Trst. (577,2 km) Maribor-Franzensfeste (374,451 km) in Kufstein-Ala (307,860 km) dolžine ter z vsemi drugimi stranskimi progami. Danes se je celotno omrežje razdelilo med štiri države in sicer Avstrijo, Madžarsko, Jugoslavijo in Italijo.

Prvi del proge Dunaj-Dunajsko Novo mesto z dvotirnim obratom je bil zelo svečano odprt dne 20. junija l. 1841. Pri Gumpoldskirchenu se je moral zgraditi prvi predor. Inženirji so imeli takrat veliko nalogo, da določijo tehnično

prikladno obliko temu predoru, ki ima po pravici napis: »Recta sequi«. In res je bila oblika tega predora z malimi razlikami nekaka šablona za predore v splošnem. Drugi odsek proge Dunajsko Novo mesto—Gloggnitz se je dovršil in izročil prometu dne 5. maja l. 1842.

Velike terenske težkoče na progi Gloggnitz-Mürzzuschlag preko Semmeringa so zahtevale, da se intenzivno prouče terenske razmere; tako so bile izdelane in predložene razne inačice. Končno je bila v maju l. 1844, sprejeta ona varianta, čije trasa gre od Gloggnitza preko Silberberga v Payerbach, preko Eichberga v Klamm in na Semmering. Skozi 1430 m dolgi predor v višini 908 metrov nad morjem vodi proga dalje v padcu do Mürzzuschlaga. Na tem odseku proge je 22 viaduktov in 10 predorov. Največje težkoče na progi Gloggnitz-Semmering je delala razlika 450 m vzpona na 11 km dolžine, potem zgradba kamenitih mostov čez globoke prepade, zgradba viaduktov, velikih opornih zidov, pobočja itd. Pri tem delu so bili zaposleni najboljši strokovnjaki. Pod vodstvom inž. Karla Ghega, ki si je pridobil strokovno znanje in dragocene izkušnje že pri prvi zgradbi proge Celje - Ljubljana, je delo hitro napredovalo v ponos tehnikov, ki so jim bila na razpolago takrat izpopolnjena, najmodernejša merilna sredstva, tvrde »Stampfer«. Ta proga je bila končno dovršena in odprta za celokupni promet 17. julija 1854. Proga Mürzzuschlag-Gradec je bila odprta 21. oktobra 1844 (torej 10 let pred semmerinško progjo). Na tej progi bodi omenjena postaja Bruck ob M., čije zgradba je zahtevala velike varnostne naprave, ker leži postaja v velikem loku, tako da je razgled oviran. Proge Gradec-Celje so pričeli graditi v avgustu l. 1843; odprta je bila 2. junija 1846. Največje težkoče je tvorilo vprašanje mostu čez Dravo ter čez močvirje Voglajne. Kako težaven je slednji problem, smo občutili še nedavno, ko so velike poplave

Zgradba južne železnice.

pri Štorah odnesle gramoz in pokvarile spodnji ustroj. Zaradi tega je bilo treba za nekaj dni zapreti progo in betonirati dotična pokvarjena mesta. Tudi zgradba postaje Celje, tiste starorimske »Claudia-Celleia«, kjer so v srednjem veku gospodovali celjski grofje, je bila otežkočena zbog velikega močvirnatega terena Voglajne.

Proga Celje-Ljubljana se je začela graditi leta 1845. in je bila otvorjena 16. avgusta 1849. Na tej progi so bile razne težkoče, predvsem razstreljevanje kamenitih sten (Zidani most-Sava) potem je bilo treba zgraditi visoke oporne zidove, železne in kamenite mostove; v poslednjih letih so morali betonirati razne viseče skale, ki so pretile, da padejo na progo, dalje regulirati vode in hudournike ter utrditi plavovit teren.

Ob istem času kot proga čez Semmering se je gradila proga Ljubljana-Trst. Le-ta je bila otvorjena 28. julija 1857. Tudi na tej progi so bile skodaj enako velike težkoče kot na Semmeringu. Med Ljubljano in Preserjem je bilo treba najprej kanalizirati ves močvirnati teren in speljati vodovje v Ljubljano, da so se tako izsušila tla za spodnji ustroj. Med Notranjimi goricami in Preserjem sta bila v močvirju zgrajena dva velika in močna, paralelno tekoča zidova, dolga 2,5 km, med njima se je z neprestanim nasipovanjem ogromne količine nasipnega gradiva ustvaril in utrdil spodnji ustroj. Za to delo so poklicali najboljše strokovnjake. Nad Ljubljano pri Preserju je bil prvotno zgrajen lesen most, ki so ga pred 25 leti izmenjali z železnim. Postajališče Preserje stoji že na prvih kraških skalah. Od tu vodi proga preko dvanadstropnega viadukta na Kras. Vzdrževanje tega viadukta povzroča velike stroške. Na Krasu je delala največ težkoč preskrba vode.

To vprašanje je rešil inž. Josip Heinisch, višji nadzornik in načelnik gradbenega oddelka bivše železniške inspekcije v Trstu, ki je posvetil ves svoj trud in strokovno znanje tej nalogi. Določili so tri točke za zgradbo velikih rezervoarjev. Od Cerkljanskega jezera pri Rakeku gre vodovod z vsemi potrebnimi stranskimi napravami za preskrbo vode, ki jo rabi postaja Rakek. Pri Zgornjih Ležečah sta bila zgrajena 2 velika rezervoarja (basena), v kateri se steka voda za preskrbo proge

z vodo od Ležeč do Proseka odnosno Nabrežine. Tretji rezervoar je bil določen v Nabrežini. Za to delo je bilo potrebno dolgoletno opazovanje voda, ki se izgubljajo v podzemeljske votline pri Škocijanu. Pri Sv. Ivanu med Devinom in Trčičem izstopi Timava zopet iz zemeljskih votlin in se steka komaj 1 km od opornega zidu državne ceste v morje. To je najkrajša reka na svetu. Razne vodne žile se stekajo tudi ob morski obali med Trstom in Bivjem. Inž. Heinisch je preiskal vse podzemeljske votline in je proučeval z raznimi poizkusi (n. pr. aneline, na drobno rezana slama) vse izvirke pri Nabrežini. Dognal je, da imajo izvirki zvezo z vodo reke Timava. V Nabrežini so potem stopnjema zajeli vse izvirke in s črpalkami spravili vodo v veliki čistilni rezervoar nad železniško progo pri Križu, od koder teče v Trst oziroma v Nabrežino.

Tako je bilo rešeno vprašanje preskrbe vode za progo Nabrežina-Trst. Tudi huda burja in snežni zameti so po Krasu (zlasti Postojna—St. Peter) stavili velike zapreke, ki jih je morala tehnika premagati. Med Nabrežino in Bivjem je bil zgrajen dolg viadukt. Od Bivja do Trsta teče proga po skalovju ob Jadranskem morju. Postaja Trst je morala 3 krat izpremeniti svojo lego. Prvotno je tekla pod Greto skozi tako zvani stekleni predor v via Belvedere. Naraščajoči promet in razvoj tržaške proste luke so zahtevali razširjenje postajnega prostora, nakar se je dne 14. maja 1850 položil temeljni kamen za novo postajo.

Zasipavanje morja se je pričelo ob vznožju Grete ob današnji via Miramare s kamenjem iz kamnolomov iz Selsljana. Kamenje so prevažali v velikih barkasah. Delo je trajalo več let; glavni podjetnik je bil Ceconi. Tudi razna poslopja, ki so stala ob vznožju Grete, kakor mornariška akademija, bolnica za kolero itd. so bila odstranjena. Čez celo novo postajo Trst sta se kanalizirala dva hudournika, čiju vodo se stekajo v morje. Drugo glavno poslopje je bilo Sylos, ki danes služi kot skladišče, tretje ono, ki stoji danes v Trstu. Zveza med Dunajem in Trstom je bila vpostavljena končno dne 28. julija l. 1857.

Proga Maribor—Celovec je bila otvorjena 1. junija 1863, Celovec—Beljak pa 30. maja 1864. Na obeh progah so bile

glavne ovire Drava, hudourniki in plazovita tla, kakor tudi loki in vzponi. Proga Maribor—Celovec teče večinoma ob vznožju Pohorja ob Dravi, proga Celovec—Beljak pa ob Vrbskem jezeru. Proga Beljak—Franzensfeste se je začela graditi leta 1869. in je bila otvorena 30. novembra 1871. Poglavitne ovire so bile tudi tu vode in sicer Drava, Rienz in Eisack. Proga vodi po divnih pokrajinah s svetovno znanimi dolomiti, Grossglocknerjem in Grossvenedigerjem. Progo Kufstein—Innsbruck so začeli graditi leta 1855. in je bila otvorena dne 24. novembra 1858. Poglavitna ovira je bila reka Inn. Ob istem času se je gradila proga Bozen—Verona, ki je bila otvorena dne 16. maja 1859. Na tej progi je bila glavna ovira Adiža, potem razni hudourniki in skalovit teren. Manjkala je še zveza med Innsbruckom in Boznom preko Brennerja. Tudi tu so bila potrebna intenzivna proučevanja, čeprav terenskih razmer ne moremo primerjati s Semeringom. Ker so se na tej progi ponavljale poplave, lavine in veliki snežni zameti, so morali uporabiti vse tehnično znanje za regulacijo voda, tako da so preložili vodne struge in hudournike, zgradili oporne zidove, nasipe, tunele v lokih itd.

Delo pa je kljub temu hitro napredovalo in je bila proga dne 24. avgusta 1. 1867. dana prometu.

Proga Pragersko—Velika Kaniža je bila otvorena dne 1. aprila 1860., pro-

ga Velika Kaniža—Budimpešta pa 1. aprila 1861. Na obeh progah je glavna ovira voda. Hudournik, ki teče skozi postajo Ptuj, je lansko leto poplavlil vso postajo. Tudi Drava, Mura in Blatno jezero izstopajo večkrat in poplavijo progo. Proga Zidani most—Sisak je bila otvorena 1. oktobra 1862. Glavna ovira je tu potok Vrabče, ki je v zadnjih letih močno poplavljal progo in ukinil promet. Proga Št. Peter—Reka je bila otvorena 25. junija 1873. Poglavitna ovira je tu burja, ki je prevrgla že večkrat cele vlake. Na postajah Kilovče in Trnovo te proge so postavljene posebni aparati za merjenje brzine burje. Največja železniška nezgoda se je zgodila dne 2. januarja 1905. na progi Kilovče—Trnovo, kjer je burja prevrgla 12 vozov tovrnega vlaka števil. 822.

Proga Nabrežina—Komin ni imela posebnih terenskih težkoč in je bila otvorena 1. 1851.

Vse druge stranske proge so se zgradile stopnjema in po potrebi.

Iz tega, kar smo povedali, je videti, kako je tehnika tekmovala pri zgradbi proge južne železnice, ki je zvezala podunavske pokrajine z vsemi deli sveta in tako pospešila trgovinske in gospodarske stike. Tako ostanejo proge bivše južne železnice spomenik svetovnega prometa in eno najvažnejših podjetij vseh časov.

Prigode iz življenja L. N. Tolstega

Zasluzeni groš

Splošno je znano, da se je oblačil Tolstoj zelo skromno. To dejstvo ga je često dovedlo v položaj, ki je bil zanj komičen, dočim je druge spravljal v zadrego.

Nekoč je čakal Tolstoj na postaji v Tuli. Na peronu je bilo zbranega zelo mnogo občinstva. Prevladovala so ženske. Vlak, na katerega je čakal Tolstoj, še ni prišel, pač pa je bil pridrvel na postajo brzovlak. Iz prvega razreda je skočil eleganten gospod. Izginil je v restavracijo.

Čez minuto je skočila iz vagona še bolj elegantna dama. Klicala je venomer: »George, George!«

Mož se je tako dobro počutil v bufetu, da je preslišal njene klice. Dama, ki se je očitno bala, da ne bi vlak oddrdral naprej z njo in da ne bi ostal George na postaji, je začela iskati med ljudmi primerne ga človeka, ki bi ji pripeljal moža iz restavracije. Njen pogled je obstal na Tolstem, ki ni kazal v zunanost nič grofovskega. Seveda se je obrnila nanj in mu rekla:

»Dedek, bodi tako dober, pokliči mojega moža... Dam ti napitnino!...!«

Tolstoj gre, izvrši naročilo in se vrne ter vzame napitnino.

Množica na peronu je to opazila in začela šepetati: »Glejte, Tolstoj ga je pripeljal...« Ko je videla dama, da je dogodek povzročil pozornost, se je za-

čela zanimati kdo je starec in ko so ji to pojasnili, ji je postalo silno mučno. Takoj je stopila iz vagona k Tolstemu in se mu jela opravičevati zaradi pomote in usluge, katero je zahtevala. Oproščala se je, češ, da nima besed, s katerimi bi se mogla opravičiti.

Tolstoj ni rekel nič, samo smejal se je.

»Grof, prosim vas, vrnite mi groš, da ne boste užaljeni,« je dejala naposled elegantna dama.

Pisatelj je odvrnil:

»Vse je prav, groša vam ne dam... Mogoče je to edini groš, ki sem ga pošteno zaslužil...«

Razgovor je bil končan, zakaj vlakovodja je zapiskal in brzovlak se je začel premikati. Elegantna dama pa se je sramežljivo skrila za zastorom pri oknu v prvem razredu...

Koliko je vredna slava

Tolstoj je zelo dvomil nad svojo veliko slavo in ni dal nič na laskave besede, s katerimi so ga obsipali znanci in tujci. Leta 1901. je moral zaradi bolezni na Krim. Te kraje je poznal dobro izza svojega življenja pred štiridesetimi leti, ko je pomagal braniti Sebastopolj. Nastanil se je na južnem nabrežju. Sonce in morje sta ga kmalu izlečila in kakor prej v Jasno Poljano, tako so zdaj začeli hoditi obiskovalci k njemu na Krim. Bilo jih je toliko, da so mu bili zopni, a popolnoma odkrižati se jih le ni mogel.

Nekoč je prosila za obisk pri Tolstem večja skupina angleških izletnikov. Tolstoj, ki je bil takih posetov sit, je obisk najprej odklonil, potem pa se je dal prepovoriti in je pristal na kompromis. Sklenili so, da bo sedel na terasi, dočim bo družba defilirala mimo njega. Promenada se je začela. Vse je teklo čudovito gladko in mirno. Ko je bil sprevod že pri kraju, pa skoči iz vrste prismuknjena miss in popade Tolstega za roko. Tolstoj se ni nič brnil. Stisnil ji je roko in se je celo začel z njo razgovarjati. Med razgovorom jo je vprašal, katero njegovih del ji najbolj ugaja. Miss je zardela. Vedela ni namreč, da je Tolstoj pisatelj. Tolstoj ji je priskočil na pomoč, začel ji je citirati naslove svojih del in je rekel:

»Morda Vam ugaja ‚Detinstvo‘ in ‚Deštvo‘?«

»Sveda. ‚Detinstvo‘ in ‚Deštvo‘, se je glasil odgovor Angležinje, ki je bila rdeča do ušes, ker ni brala nobenega dela moža, s katerim je imela čast govoriti.

Pozneje, ko so praznovali nek jubilej, je Tolstoj rekel:

»Vse skup je prazno... In vseeno je komu kličejo: Tolstemu, generalu, plesalki ali slamnatemu možu...«

Tolstoj in mladina

Tolstoj je do zadnjega ohranil čudovito svežost, telesno moč in okretnost. Nekoč je prišel k nekemu svojemu prijatelju na konju. Dolgo sta se razgovarjala o vseh mogočih stvareh. Naposled zasede Tolstoj konja in odjezdi na sprehod. Mladina mu je pri tem sledila z veliko pozornostjo. Občudovala ga je in Tolstoj ji je hotel pokazati, da zna še nekaj več, kakor bi kdo pričakoval od njega.

Stopil je s konja, postavil svojega Delirja k drevesu in se obrnil k mladim občudovateljem:

»Nu, zdaj vam bom nekaj pokazal. Radoveden sem, če znate kakor jaz!«

Narahlo je udaril konja, da se je spustil v dir. Ko je bila žival kakih deset metrov daleč, se je Tolstoj zaletel in mahoma se je pognal v sedlo, kjer je obsedel kakor vlit.

Mladina je strmel. Nihče ni imel besede za dejanje, ki jih je osupnilo.

»Nu, kako vam je všeč?« je vprašal pisatelj občudovatelje.

Vsi so molčali.

»Ah, mladina . . .« se mu je iztrgalo iz ust. In je odjahal, ne da bi črnil.

Ko se je to zgodilo, je bilo Levu Tolstemu 78 let.

Sodba o začetkih njegovega literarnega delovanja

Ko je Lev Nikolajevič Tolstoj s svojimi spisi prvič stopil pred javnost, se je zgodilo v tedanjem Petrogradu to-le:

Neki gospod iz družinskega kroga Vladimira Meščerskega, ki je izdajal »Grazdanina« se je sešel v gledališču z novinarjem Krajevskim. Ta mu je rekel: »Ali vam je kaj znan neki grof Lev Tolstoj? Poslal mi je povest — pomislite kako je to čudno! Vsaka vrstica priča o velikanskem talentu, a ni je besede brez pravopisne napake.«

Tolstoj se je šele nekoliko let po tem dogodku navadil pisati kakor zahtevajo pravila ortografije.

Prelom med Turgenjevim in Tolstim

Tolstoj in Turgenjev si že od prvega videnja nista bila posebno naklonjena. Prepir, ki ju je ločil definitivno pa se je odigral v l. 1861. Turgenjev je govoril o filantropiji. Omenil je tudi svojo hčer, ki se je udeleževala v tej smeri. Tolstega pa ni nobena stvar tako razdražila, kakor tako zvana dobrodelnost družbe. Dejal je Turgenjevu »Podoba je, da igra dobro oblečena deklica vlogo, v kateri drži umazano in smrdečo beraško ljudstvo na svojih kolenih. V vsem tem ni niti trohice iskrenosti!«

Turgenjeva so besede tako razkačile, da je hotel oklofutati Tolstega. Ta pa je zahteval takojšnje zadoščenje in ga je pozval na dvoboj. Turgenjev je obžaloval kar je rekel in je pisal Levu Tolstemu pismo, v katerem se je opravičil. Tolstoj pa mu ni hotel odpustiti. Šele pozneje, ko je obsodil vse svoje prejšnje življenje in je ponižal svoj ponos pred Bogom, t. j. l. 1878., je prosil Turgenjeva naj mu ravnanje spregleda.

Tolstoj kot lovec

Mogoče ni vsakomur znano, da je bil pisatelj Tolstoj zelo strasten lovec in da je to nagnenje podedoval po svojem

očetu. Sentimentalen pa ni bil in ni kazal tovrstnih slabosti nikdar napram živalim. Edina izjema so bili konji, katere je kot plemenitaš posebno čislal. Reče se lahko, da je bila Tolstemu prirojena neka krutost. Ko je nekoč pripovedoval o počasnem ginevanju nekega volka, katerega je ubil z udarcem po njuški, je izjavil: »Ne morem popisati, kaka blaženost me je obšla, ko sem gledal crkačo žival.«

Tolstoj in Shakespeare

Tolstoj je zaničeval Shakespearea. Njegove sodbe o velikem angleškem dramatikumu se glase takole:

»Kralj Lear« je slaba in nemarna drama, ki človeka dolgočas in ga navdaja z zopernimi občutki. »Othello« je, čeprav ena najmanj slabih Shakespeareovih dram, samo kopica patetičnih besedi. »Hamlet« je brez značaja. To je figura, v katero trobenta Shakespeare svoje misli in ki se neprestano ponavlja. Nekatere drame angleškega dramatika je Tolstoj omenjal samo zaradi njihove abotnosti. Med te je štel posebno »Vihar«, »Cymbelina« in »Troila«. Edina naravna figura, katero je našel Tolstoj v Shakespeareu, je bil Falstaff, in sicer zaradi tega, ker Falstaffu leže surove Shakespeareove šale ter napihnjeni pijanski značaj.

»Mučno mi je živeti v svobodi«

L. 1892. je Tolstoj pisal svojim prijateljem:

»Povsod zasledujejo moje prijatelje, mene pa se nihče ne dotakne. Če pa je kdo nevaren, sem prav gotovo jaz sam. Očividno nisem vreden, da bi me zasledovali in tega me je zelo sram.«

Tolstega privrženec Moločnikov je prišel v roke policije, ker je širil zabranjene religiozne spise. Ko je sedel v ječi, mu je Tolstoj pisal pismo sledeče vsebine:

»Na žalost nisem v ječi, ampak moja ječa, čeprav nima železja in mreže, je mnogo slabša od Vaše celice. Vas gotovo boli, ker so Vas obsodili; mene pa je nenehoma sram«. V nekem drugem pismu Teneromu stojijo besede:

»Mučno mi je živeti v svobodi.«

Kako je Tolstoj pisal

Tolstoj je klasično potrdilo naziranja, da je poglobljena komponenta genijalno-

sti vztrajnost in potrpljenje. Njegov roman »Vojna in mir« obsega dva tisoč strani. Tolstoj ga je sedemkrat predelal, preden ga je dal v tisk.

Da bi opisal bitko pri Borodinu, je Tolstoj dva dneva proučeval bojišče na licu mesta in je vsako podrobnost preštudiral na karti generalnega štaba. Preden je začel opisovati bitko, je prečital vse knjige in vse arhivske dokumente, ki se nanašajo nanjo. Izpraševal je tudi, če je še kateri vojak iz te bitke živ. Čim je izvedel za njegov naslov, se je z njim razgovarjal o vseh podrobnostih. Nobena malenkost mu ni bila odveč. Celo potem, ko je bil roman že postavljen, je brzojavno urgiral, naj mu korekturo takoj pošljejo, ker je imel še vedno dodati kaj novega.

Tolstoj in alkohol

Pisatelju Maksimu Gorkemu je Tolstoj rekel:

»Pijancev ne trpim, toda poznam ljudi, ki postanejo zelo zanimivi šele v oblasti alkohola. Duhi se jim docela preobrazijo. Vino jim dá poleta, smelosti in bogastvo misli, katerih nimajo nikdar v normalnem stanju. Ob takih prilikah se pijanci izražajo na poseben način. Zaradi tega ne preklinjam pijače. Blagoslavljam jo.«

Tolstoj in žena

Sofija Andrejevna, žena L. N. Tolstega, je bila strašno zgovorna in jezikovna ženska. Nikoli ni mogla molčati.

Nekoč je hvalisala svojo veliko izobrazbo.

»Prečitala sem vsega Epikteta, Schopenhauerja, Platona, Marka Aurela in vsega Sokrata!« je dejala.

Tolstoj jo je prekinil:

»Vsega Sokrata nisi mogla prečitati, ker Sokrat ni napisal niti besede. Bilo bi bolje, če bi o tem molčala.«

Ferdinand Ossendowski

Grozote Jeniseja

Iz knjige Ossendowskega »Zveri, ljudje in bogovi« smo čitateljem že podali par poglavij, ki slikajo bujno in pestro življenje na daljnem severo-vzhodu ogromne ruske države. Pisatelj je l. 1920. bežal pred boljševiki iz Krasnojarska v sibirski pragozde in je v družbi nekega razbojnika iz zlatoiskalca prebil polovico zime v kruti severni prirodi. Z nastopom pomladi ga najdemo zopet ob srednjem toku Jeniseja, odkoder se skuša umakniti svojim zasledovalcem v Mongolijo.

Po nasvetu sopotnika Ivana sem se skrbno ognil lotiškim naselbinam, kajti ti lotiški priseljenci so se popolnoma vdali boljševikom in postali strašen bič za vse sosednje naselbine. Velikorusko selo Sivkov pa še ni bilo okuženo z novimi idejami, zato sem se napotil tja. Strašno se mi je stožilo po ljudeh in družba razbojnika Ivana, kakor je bil sicer simpatičen in sem bil ob njem popolnoma varen, mi ni več zadoščala. Najina pota sta se ločila; on se je vrnil v tajgo, mene pa je vleklo, da preko Mongolije končno le dosežem osvobodeno domovino Poljsko.

Ta kratki čas, kolikor sem ga prebil v Sivkovu, sem dobro izkoristil. Poslal sem predvsem zanesljivega človeka v mesto k svojim prijateljem in sem od njih dobil denarja, perila in obutve, kakor tudi ponarejeni potni list, kar je bilo

zame glavna stvar. Založen z vsem potrebnim, sem pričel delati načrte za nadaljnje potovanje. V vasi so se menili, da bo v najkrajšem času prispel v Sivkov komisar z odredom, da rekvirira živino za rdečo armado. Bilo je nevarno ostati dlje časa tu in odlagal sem svoj odhod samo še radi tega, ker je bil Jenisej še pokrit z debelim ledom, čeprav so vsi njegovi pritoki bili že prosti in je krog in krog bilo že vse zeleno. Dogovoril sem se bil z nekim zanesljivim ribičem, da me za tisoč rubljev odpelje navzdol po reki kakih 50 km do nekega opuščenega rudnika. Odhod bi se imel izvršiti, brž ko bi se Jenisej osvobodil ledu.

Nekega jutra sem zaslišal tako oglušujoče bobnenje, kakor da nekje blizu streljajo s topovi. Razburjen stečem na ulico, da poižvem, v čem je stvar. Je-

nisej je vzdigoval svojo težko ledeno skorjo ter med silnim pokom razganjal svoje spone, razbijajoč orjaške ledene plošče na kosce.

Ruski narod ljubi svoje reke in v tej svoji ljubezni jih počloveči, nadevajoč jim laskave priimke. Volga je zanj mati, zato jo vedno imenuje »matuško« Volgo, tihi Don predstavlja resnega in za-

svojem srednjem teku, obrobljenem z visokimi pogorji.

Strašna struja osvobajajočega se elementa je nosila s seboj obširna ledena polja, ki so se na ožjih mestih in na mestoma iz vode molečih skalah razbijala v koščke. Vrtinci so požirali te množine ledu in trgali za zimski promet pre-

V SIBIRSKEM PRAGOZDU

stavnega kmeta in ljudstvo ga poveljuje s pridevkom Don Ivanič, kakor bi izhajal od očeta Ivana. Bistri Terek ima stalni prilastek »krasotec«, ogromni Jenisej pa je ruskemu preprostu človeku »otec Jenisej« ali »junak Jenisej«. Ta orjaška reka je ena izmed najdaljših v Aziji in se odlikuje po svoji veliki brzini in globini ter redki krasoti zlasti v

ko ledu prirejene priprave, potapljaajo jih v peneče se krnice.

Od časa do časa je zastajala ta divja struja in tedaj se je začelo oglašujoče rjojenje. Stisnjene plošče ledu so se mestoma vzdigovale do višine 30 čevljev in tvorile jezove. Za jezovi nastopajoča voda se je zlivala preko bregov in jih zasipala z grmadami ledenih

plošč. Te grmade so tvorile nove pregrade, toda pritiskajoča vodna masa jih je neusmiljeno rušila med groznim truščem in hruščem.

Divjanje reke se je zlasti opazalo na ovinkih, kjer so ledene plošče skakale druga preko druge, zadevajoč in razbijajoč se medsebojno v divjem plesu ter odskakovale na breg, kjer se je v kratkem času napravil nasip do 20 čevljev. Z neverjetno hitrostjo je bil ves breg zmetan z ledenimi kosi. Včasih je preko tega nasipa pala kaka posebno ogromna plošča, rušeč pod seboj staro drevje kakor slamnate bilke.

Sprva sem bil oglušen od šuma in ves zavzet od tega veličastnega prirodnega prizora, tako da nisem opazil groze, ki so jo v ta prizor vpleli ljudje. Nisem mogel takoj spoznati, kaj so ti raznobarvni predmeti, ki plavajo med ledovjem v ogromni količini. Bila so trupla častnikov, vojakov in kazakov bivše Kolčakove armade in trupla raznih drugih ubitih protirevolucionarjev. Srce se mi je stisnilo, ko sem uzrl plodove krva-

vega dela čekistov v Minusinsku. Sto in sto trupel z razbitimi obrazi, z odrezanimi glavami in rokami, včasih napol sežganih, je plavalo po površini narasle reke. Kjer so trupla zašla med dve ledeni plošči, se je pod pritiskom pordečila voda, od trupel pa so ostale samo brezoblične mase, ki jih je gnala pobesnena struja proti severu in metala njih ostanke na breg. Prehodil sem ves srednji tok Jeniseja in povsodi sem našel na take strašne sledove človeške pobesnelosti.

Na nekem ovinku sem opazil velikanški kup — vsaj tri sto — trupel, kak kilometer odtod pa sem odkril še nekaj strašnejšega, da mi živci niso vzdržali in sem bežal pred strašnim prizorom v paničnem strahu. Na bregu je rasel gozd, ki je bil še nedavno pod vodo. Zdaj so na vejah viseli mrličji v najrazličnejših položajih. Voda jih je zanesla na drevje, kjer so se vjeli in obviseli, ko je povodenj ponehala. Slika je bila tako grozna, da je ne bom nikoli pozabil.

SIBIRSKO SOLNCE

Na koncu koncev po dnevih dolgega čakanja je reka vendarle odnesla vse te gore ledu, mase drevesnih debel in

brezštevilna trupla, trupla in trupla brez konca. Šele sedaj je bilo mogoče odpluti po toku »junaka« Jeniseja.

K. K.

Gledališče v starem veku

Početki gledališke umetnosti in tehnike so kakor vsi ostali početki zaviti v meglo prazgodovine. Virov, iz katerih črpamo svoje znanje o antičnem, v prvi vrsti torej starogrškem in starorimskem gledališču, je silno dosti, še več pa je vrzeli v našem znanju, ki jih bo treba šele napolniti in ki jih vseh napolniti najbrž niti ne bomo mogli.

Tisti, ki trdijo, da tiči kal našega gledališča v izvirnem človekovem nagonu posnemanja, n. pr. pri otrocih, kadar »se igrajo šolo«, ali v kitajskih igrah s silhuetami, imajo v marsičem prav in nam nudijo vsaj uporabljivo duševno razlago za nastajanje gledališča v davnih dobah. Od končne resnice, to je od gledališča, kakor ga danes razumemo, pa so prav tako oddaljeni kakor trditve, da je *novodobna ruska predstava na ulici* s tisoči in deset tisočji sodelovalcev iz občinstva še vedno gledališče. Nagon posnemanja se pretvori v gledališko umetnikovanje šele tedaj, ko je dosegel neko stopnjo zavestne ustvarjalne volje, umetniške volje; in to ostane dotlej, dokler ni prebil neke meje med ustvarjajočim umetnikom ter sprejemajočim občinstvom. Otroška »šola« je nekaj manj nego gledališče, kakor je boljševiska poulična predstava nekaj več.

Veliko bližje mu stoji pa skupina človeških delavnosti, ki jih imenujemo

Verski obredi.

Verski obredi so po svojem bistvu večinoma simbolno - dramski posnetek kakšnega bajeslovnega dogodka, iz katerega jemlje vera konkretno vsebino za svoje nauke.

Maša je kristjanom simbolna ponovitev Kristusovega življenja in smrti. Zelo jasno pa se kaže dramski značaj verskih obredov v tistem katoliškem obredu, ki ga imenujemo *pasijon*. Tu so posamezni prizori iz Kristusovega trpljenja sestavljeni v tako živo odr-

sko celoto in tudi posamezne osebe, ki nastopajo v mitu o Kristusovem trpljenju, imajo v pasijonskem obredu tako ostro ločene vloge, da ni nič čudnega, če se je v srednjem veku iz njega, po prepolitvi s posvetnimi elementi, začela razvijati novodobna drama in novodobni način igranja, najprvo čisto pasijonskega, potem splošno nabožnega in končno pristo posvetnega značaja. Še danes imamo tu pa tam kakšen ostanek nekdanj močno razširjenih pasijonskih iger. Posebno znamenit je ostanek v Oberammergau na Bavarskem, ki nam nudi obenem vzorec za *gledališče na prostem*, kakršno je bilo izhodišče za moderni teater.

Iz slovenske slovstvene zgodovine nam je znano, da so se pojavili prvi gledališki poskusi na naših tleh in v našem jeziku po jezuitskih kolegijih v 17. in 18. stoletju, kjer so slovenski dijakji pod vodstvom jezuitskih profesorjev uprizarjali javne, prvotno baš pasijonske in pozneje tudi druge nabožne predstave. Če bi ne bil naš narod več na žrtev tujih zgodovín, bi po normalnem razvoju tistih prvih početkov zrl danes že na večstoletno gledališko tradicijo in tudi naša dramska proizvodnja bi bila vse drugačne količine in kakovosti. Drugi slovanski narodi na jugu to tradicijo imajo, za kolikor so bili politično svobodnejši in kulturno manj tlačeni nego mi. Imenujem za zgled dubrovniško tradicijo.

Verski obredi starih Grkov — izhodišče antične dramatike

Približno na isti način kakor drama in gledališče za nas se je razvijalo oboje tudi v starem veku med Grki in Rimljani, predvsem med prvimi, ki so bili Rimljanom kakor v vseh drugih kulturnih zadevah tudi tukaj učitelji.

Stari Grki, posebno pa duševno najčilejšje pleme med njimi, Jonci s svojim središčem Atenami, so poznali polno verskih obredov, ki so sličili po zna-

čaju in vsebinj našemu pasijonu. Najbolj važni so v tem pogledu obredi, ki so se vršili v starem grškem mestu vsaj enkrat na leto, v Atenah pa v poznejših časih celo štirikrat na čast bogu Dionizu ali Bakhju, bogu človeškega življenja z vsemi njegovimi vzvišenimi prostaškimi, tragičnimi in veselimi stranmi.

Dionizijsko bogoslužje je bilo prvotno posebnost neklih azijskih narodov, iz Azije so ga presadili jonski mornarji na helenska tla z vso njegovo pestrostjo in čutnostjo. Tu je postalo v rokah zdravega in silovito tvornega, vseskozi umetniško čutečega ljudstva važen činitelj javnega življenja.

V Atenah in njihovem državnem področju, v Atiki, so se odlikovale zlasti svečanosti, ki so se vršile za časa *lenejskih praznikov* v mesecu gamelionu, to je med drugo polovico našega januarja in prvo polovico februarja. Dalje je omeniti *poljske dionizije*, ki so jih praznovali bolj na deželi in po manjših atiških mestih v pozejdonskem mesecu, to je v drugi polovici decembra in prvi januarja. Lenejske in poljske dionizije so dale grški drami tista dva tipična značaja, ki ju je obdržala potem malo ne ves stari vek. Dočim so imele lenejske dionizije na sebi nekaj vzvišenega, materijalnega in pobožnega, so bile poljske dionizije s svojimi veselimi procesijami in burkljavostmi za naš hinavski okus močno razuzdane, skoraj podobne našim zabavam v pustnem času. Pustne zabave so, kakor znano, tudi sodelovale pri nastajanju naše drame. Tako so vtisnile lenejske grški drami pečat nadzemelnosti in tragike, rodile so *tragedijo*; poljske dionizije pa so ustvarile *satirično dramo*, kakor so Grki imenovali veselo igro z razuzdanimi primesmi, ki ji pa ni bilo treba kakšne satirične osti v tistem pomenu besede, kakor jo mi danes razumemo. Satira v našem zmislu se je pojavila veliko pozneje, ko je začejala grška kultura že propadati, in so satirično dramo imenovali tedaj *komedija*. Tudi prvotna tragedija ni kakor ni bila vedno tragična po našem pojmovanju. Prava tragika je prešla v dramsko pesništvo večinoma šele potem, ko so pesniki zamenjali stare bajeslovne motive z motivi iz človeškega življenja, ko so zamenjali bogove z ljudmi.

Staroveški teater od prvih početkov

Rekli smo, da tiči predvsem v lenejskih in poljskih dionizijah začetek antične dramatike. Iz njih se je razvila v teku stoletij tudi tehnika dramskega uprizarjanja in uredba gledališča samega na sebi do tiste popolnosti, kakor jo poznamo iz 5. in 4. veka pr. Kr., ko so uvedli v Atenah in po vsem grškem svetu tako zvane velike *dionizije* v mesecu elafebolionu (druga polovica marca in prva aprila). Te dionizije so praznovali zlasti Jonci s pestrimi svečanostmi in pred vsem z gledališkimi uprizoritvami. Naznanjale so zopetno otvoritev pomorske plovbe in drugih gospodarskih ter političnih poslov za tisto leto.

Začetkoma so se gledališke predstave vršile samo za lenejskih praznikov, v prvotni obliki seveda kot simbolnodramski verski obred. V Atenah se je na planjavi Bakhovega svetišča ob južnovzhodnem obronku grajskega griča Akropole zbral ob tej priliki *zbor petdesetih mladeničev*, ki je prepeval pod vodstvom posebnega *zborovodje* in ob navzočnosti *tisočglave množice* svete himne, tako zvane *ditirambe*. Prepevanje se je vrstilo z godbo piščalk, s plesom in z žrtvamj bogu Dionizu na oltarju, ki se je imenoval *tismelē*. Vsa prireditev je precej podobna kakšni naši spevoigri s plesom, dramski element v njej pa je bil podan v načinu, kako se je vršil *dvogovor* med zborovodjo, ki je predstavljal v naistarejših časih Dioniza, pozneje tudi kakšno drugo mitično osebnost, ter med zborom — množico, ki to mitično osebnost o čem povprašuje. V svoji celoti je ta dvogovor posnemal kakšen dogodek iz življenja mitičnega bitja. Imamo še nekaj takšnih ditiramskih dram iz 6. st. pr. Kr., ki jih je sestavil pesnik *Bakhilides s Kea*, vendar jih je premalo, da bi mogli točno presoditi, kako je iz ditirambov nastajala prava drama. Bolje lahko zasledujemo ta razvoj po nastopu *Téspida s Ikarije* v drugi polovici 6. st. pr. Kr. Téspida imenujejo Grki sami kot ustvaritelja te drame in res so bila njegova novotarstva odločilnega pomena za ves nadaljni stari vek — če jih sodimo po poročilih o njegovem delovanju, kajti od njegovih del nam ni razen naslovov nič ohranjenega. Téspidova glavna forma bi bila v tem, da je uvedel po

leg zborovodje še enega igralca in da je potisnil zbor po važnosti v ozadje. Nekdanji zborovodja, *eksarhon koroí* ali *hegemón koroí*, je postal prvi igralec, *korfairos*, v kolikor mu je ostala funkcija zborovskega voditelja, *protagonist*, v kolikor se je tega posla rešil. Soigralec, drugi igralec ali *deuteragonist*, pa mu je bil edini družabnik vse dotlej, dokler ni *Ajskilos* za časa največjega razmaha grškega gledališča, za časa svetlega trozvezdja *Ajskilos*. So *fokles*: *Evripides* uvedel še tretjega igralca ali *tritagonista*, dočim je zbor v marsikaterem delu te dobe in poznejše čisto odpadel. Tri igralce je poznal stari teater, le malokdaj so se pesniki poslužili še četrtega in kar jih je bilo več nego tri ali kvečjemu štiri, so jim dodelili le negovorjene vloge. Tako so prevzeli tudi Rimljani grško dramo in v imenih *actor priorum*, *secundarum* in *tertiarum partium* (igralce prve, druge in tretje vloge) nam je ohranjen dokaz za to omejeno število govorečih igralcev na rimskih odrih. Korak naprej je napravila antika šele v precej poznem času cesarstva, ko sta se poleg klasične drame začeli uveljavljati *mima* in *pantomima*, muzikalna in baletna igra, večinoma sploh negovorjena igra, poleg tega še s to posebnostjo, da je dopuščala v polni meri ženske kot igralke, česar Grki dolgo niso poznali, saj so pri njih tudi ženske vloge opravljali moški.

Genialni pesniki so bili torej, ki so iz prvotnega pobožnega ditiramba z umnimi novotami izobličili vsebino in tehnike antične drame do čisto posvetnega umotvora; genialni igralci, organizatorji prireditev, graditelji, pri-

jatelji ljudstva in umetnosti ter državniki so počasi ustvarjali tudi zunanji forum za uprizoritve. Ustvarjali so to, kar imenujemo gledališče samo na sebi.

Prvi načrt antične gledališke stavbe je ležal v postavi zbora in občinstva med izvajanjem ditirambov. V sredi je bil žrtvenik, timele, in eksarhon koroí, okoli njiju zbor, okoli zbora pa se je gomadilo občinstvo. Ko je pa *Tespides* uvedel drugega igralca, ki je moral v pomanjkanju tretjega in četrtega predstavljati različne osebe in se je moral zato med igro večkrat preobleči, da so ljudje spoznali že na zunaj te različne osebe v eni sami: takrat je nastala potreba, da mu dajo prostor, v katerem bi se preoblekel, ne da bi ga ljudje pri tem opazovali. Ta prostor je bil prvotno za lesenim zaslonom ali za plahto iz šotornine. Tu je izvrševal igralec svoje transformacije. V tem lesenem zaslonu in v tej plati tiči zaplodek naših prizorišč, naša scena, ki je izvedena iz grške besede *skéné*, kar baš pomeni plahto iz šotornine ali šotor.

Zbor in igralci so bili torej preskrbljeni, treba je bilo skrbeti še za gledalce, kajti stati več ur in tudi ves dan (antične gledališke predstave so se vršile samo podnevi) na istem mestu je stvar, ki jemlje voljo do vsakega gledanja in poslušanja. Rešitev je bila tudi tukaj precej lahka, posebno od kar je bila skena povzročila, da se je moralo občinstvo iz okoli stoječega položaja premestiti na eno stran, pred skeno in pred zbor. Zasedlo je južno pobočje akropolskega griča in — prvo gledališče je bilo zgrajeno

Današnja umetniška priloga

Današnji številki smo priložili uspel posnetek E. Planinška »Martuljakova skupina«, eno največjaštnostnih skupin slovenskih planin.

»ZIVLJENJE IN SVET« stane celoletno 60 Din, polletno 30 Din, četrletno 15 Din, mesečno 6 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi. Ljubljana. Prešernova ul. 54.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA mesečno 2 liri, četrletno 6 lir, polletno 12 lir, celoletno 24 lir. — FRANCIJA mesečno 3 franke, ČESKOSLOVANSKA mesečno 4 krone, AVSTRIJA mesečno 63 grošev, AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Urejuje Božidar Borko. — Izdala za konzorcij Adolf Ribnikar — Za »Narodno tiskarno d. d.« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani.

Foto Egon Planinšek

Martuljkova skupina